

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutus

Maiju Liimatainen
Ronja Patron

YHDESSÄ LAATUA KEHITTÄMÄSSÄ - Laatukäsikirja ammatilliselle perheko-
dille

Opinnäytetyö
Marraskuu 2021

OPINNÄYTETYÖ
Marraskuu 2021
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä(t)
Ronja Patron
Maiju Liimatainen

Nimeke
YHDESSÄ LAATUA KEHITTÄMÄSSÄ - Laatukäsikirja ammatilliselle perhekodille

Toimeksiantaja
Anonyymi toimeksiantaja

Tiivistelmä

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä anonyymin toimeksiantajan kanssa. Opinnäytetyön aiheena oli tehdä laatukäsikirja ammatilliselle perhekodille. Opinnäytetyön tarkoitus oli lisätä perhekodin työntekijöiden työn laatua ja perhekodissa asuvien hyvinvointia. Tavoitteena oli kehittää laatukäsikirja yhteistyössä perhekodin työntekijöiden kanssa ja kuulla perhekodissa asuvien lasten mielipiteitä perhekodin toiminnasta.

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, ja sen ohjaavana prosessimallina toimi konstruktivistinen malli. Keskeisimpiä menetelmiä käytettiin eri osallistamisen menetelmiä työntekijöiden ja lasten haastatteluissa. Lisäksi toimintaa arvioitiin reflektoiden opinnäytetyöpäiväkirjan avulla.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi helppolukuinen ja toimintaa monipuolisesti kuvaava laatukäsikirja perhekodille. Perhekoti pystyy käyttämään laatukäsikirjaa työskentelyn laadun tarkkailussa, uusien työntekijöiden perehdytyksessä, kilpailutuksessa. Laatukäsikirja osoittaa työskentelyn laadukkuutta yhteistyökumppaneille.

Kieli
suomi

Sivuja 63
Liitteet 3
Liitesivumäärä 17

Asiasanat
Lastensuojelu, Laatu, Laatukäsikirja

THESIS
November 2021
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Authors
Ronja Patron
Maiju Liimatainen

Title
DEVELOPING QUALITY TOGETHER - A Quality Handbook for a Professional Family Home

Commissioned by
An anonymous client

Abstract

The thesis was carried out in collaboration with an anonymous client. The topic of the thesis was to make a quality handbook for a professional family home. The purpose of the thesis was to increase the quality of work of the family home employees and the well-being of those living in family homes. The aim was to develop a quality handbook in cooperation with the family home staff and to hear the opinions of the children living in the family home about their opinions of the family home.

The thesis was implemented as a functional thesis and the guiding process model was a constructivist model. The most important methods used were different methods of involvement in interviews with employees and children. In addition, the activities were evaluated through a reflection thesis diary.

The output of the thesis was an easy-to-read and versatile quality manual for the family home. The family home can use the quality manual in monitoring the quality of work, orienting new employees, competing, and demonstrating the quality of work to partners.

Language
Finnish

Pages 63
Appendices 3
Pages of Appendices 17

Keywords
child welfare, quality, quality manual

Liitteet

Liite 1 Informaatioviesti lasten biologisille vanhemmille

Liite 2 Tukilista teemahaastatteluun

Liite 3 Laatukäsikirja

1 Johdanto

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tehdä laatukäsikirja ammatilliselle perhekodille tiiviissä yhteistyössä perhekodin henkilökunnan kanssa, jotta saisimme laatukäsikirjasta juuri tälle ammatilliselle perhekodille sopivan. Laatukäsikirjan toteuttaminen lähti perhekodin tarpeesta.

Opinnäytetyön tarkoituksena on, että tuotoksen avulla perhekodin henkilökunnan on mahdollista valvoa oman työnsä laatua sekä sen kehittämisen tarpeita. Laatukäsikirja toimii myös perehdytysmateriaalina mahdollisille uusille työntekijöille. Opinnäytetyömme on toiminnallinen, mistä syntyi konkreettinen työväline toimeksiantajallemme, laatukäsikirja, joka on sähköisessä muodossa.

Opinnäytetyötämme prosessia ohjaavana menetelmänä käytimme Kari Salosen (2013, 16) konstruktivistista mallia. Salosen malli valikoitui prosessiamme ohjaavaksi menetelmäksi, sillä siinä korostuu osallisuus ja yhteisöllisyys. Konstruktivistinen malli korostaa myös jatkuvaa arviointia, toiminnan muokkaamista, vertaistukea sekä aktiivista palautteen antamista, joka tukee opinnäytetyöprosessin etenemistä oikeaan suuntaan.

Opinnäytetyöraportissa tarkastellaan teoreettista viitekehystä keskeisimpien käsitteiden lastensuojelun ja laadun kautta. Opinnäytetyössä tarkastellaan mitä laatukäsikirja tarkoittaa sekä esitellään löytämiämme aikaisempia opinnäytetöitä ja hankkeen liittyen opinnäytetyöhömmme. Tämän jälkeen avataan opinnäytetyömme tavoitteet, tarkoituksen ja kuvaillaan opinnäytetyön menetelmällisiä valintoja. Menetelmällisiä valintoja esitellään enemmän teorian kautta, jonka jälkeen kerrotaan, kuinka prosessi eteni käytännössä. Valmis laatukäsikirja esitetään lyhyesti ja tuodaan esille perhekodin arvioinnin tuotoksesta. Loppu pohdinnassa käsittelemme opinnäytetyön luotettavuutta, eettisyyttä, omaa ammatillista kasvua, hyödynnettävyyttä ja jatkokehitysmahdollisuuksia. Perhekoti on pyytänyt pysyä anonyymina opinnäytetyön raportissa, joten laatukäsikirja on

raporttimme liitteenä, mutta se on muokattu niin, että perhekodin anonymiteetti säilyy.

2 Lastensuojelu

2.1 Lastensuojelu yleisesti

Lastensuojelulain (2007/417) mukaan lastensuojelun tulee edistää lapsen kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea jokaista, jotka ovat vastuussa lapsen hoidosta ja kasvatuksesta. Lapsen ja hänen perheensä ongelmia pyritään torjumaan etukäteen ja puuttumaan tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. (Lastensuojelulaki 2007/417, 2 §.) Vastuu lapsen ja nuoren hyvinvoinnissa on hänen vanhemmillaan tai huoltajillaan. Lastensuojelun tarkoituksena on yhteiskunnan tarjoamaa tukea tarpeeksi varhaisessa vaiheessa, tukemaan lapsen ja nuoren vanhempia kasvatusta tehtävissä sekä ohjata lapsi ja perhe lastensuojelun piiriin. Lastensuojelun viranomaisten tulee ottaa päätöksissään huomioon lapsen vanhempien ja huoltajien ensisijaisen vastuun ja oikeuden, vaikka perhe käyttää lastensuojelulain mukaisia palveluja. (Hämeen- Anttila 2017, 228–229.)

Lastensuojelu on laaja käsite, joka ei ainoastaan tarkoita vain lastensuojeluviranomaisten toimintaa. Lastensuojelu käsitteenä on lasten suojelua eli yhteiskunnallista sekä muita viranomaisia koskevaa toimintaa. Vaikuttaminen lasten yleisiin kasvuolosuhteisiin, kasvattajien tukeminen kasvatustehtävässä sekä varsinaiset lasten suojelutehtävät ovat kolme lastensuojelun perustehtävää. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021c.)

Lastensuojelunpalveluita voidaan toteuttaa monella eri tavalla perheen tarpeet huomioon ottaen. Lastensuojelunpalveluiden toteutustapoja on avohuollon tukitoimet, lapsen huostaanotto ja sijoitus tai jälkihuolto. Avohuollon tukitoimia ovat muun muassa lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus sekä lapsen ja perheen taloudellinen tuki. (Lastensuojelulaki 2007/417, 36 §, 40§, 76 §.)

Ehkäisevä lastensuojelu tarjoaa apua ja tukea riittävän aikaisin, ettei ongelmia pääse syntymään tai ongelmat eivät pahene. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun apuun ja tukeen ei tarvitse olla lastensuojelun asiakkaana. Ennaltaehkäisevää lastensuojelua järjestää kunta perus- sekä erityispalveluissa lastensuojelun lisäksi. Tärkeimpiä ennaltaehkäiseviä tahoja ovat neuvolat, varhaiskasvatus sekä koulut. Lapsi tai nuori voi olla myös lastensuojelun asiakas ja saada samoja palveluita kuin ennaltaehkäisevän lastensuojelun asiakkaat. (Lastensuojelulaki 2007/417, 3§.)

Lastensuojelun jälkihuollon tarkoituksena on tukea lasta tai nuorta sijaishuollon päättyessä tai avohuollon sijoituksen jälkeen, kun lapsi on ollut vähintään puoli vuotta ilman lastensuojelun palveluita. Jälkihuollon järjestämismvastuu on sijaishuollon tai kodin ulkopuolisen sijoituksen järjestäneellä kunnalla. Jälkihuollon tavoitteena on tukea lasta tai nuorta niin, ettei nuori ajautuisi liian aikaisin lopetetun tuen vuoksi yhteiskunnan ulkopuolelle. Sosiaalilautakunta tukee nuorta tai lasta samalla tavoin kuin vanhemmat avustaisivat ja tukisivat itsenäistyvää lasta. Jos jälkihuollon asiakas on alle 18-vuotias, tukee sosiaalilautakunta lasta ja perhettä sopeutumaan tilanteeseen sekä seuraa perheen ja lapsen olojen kehittymistä. (Araneva 2018, 338–339.) Kunnilla on velvollisuus jälkihuoltoon kunnes nuori täyttää 25 vuotta tai viisi vuotta siitä, kun nuori on viimeksi ollut lastensuojelun asiakkaana sijoituksen päättymisen jälkeen. (Lastensuojelulaki 2007/417, 75 §).

2.2 Sijaishuolto lastensuojelussa

Sijaishuolto tarkoittaa lapsen sijoitusta kodin ulkopuolelle kiireellisen sijoituksen, huostaanoton tai muun väliaikaismääräyksen vuoksi. Sijaishuoltoa voidaan järjestää joko perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla lapsen tarpeen vaatimilla tavoilla. (Lastensuojelulaki 2007/417, 49 §.)

Sijaishuollon perhehoidolla tarkoitetaan osa- tai ympärivuorokautista lapsen hoitoa perhehoitajan omassa kodissa tai hoidettavan kotona. Perhehoitajia voidaan

kutsua myös sijaisvanhemmiksi. Tavoitteena perhehoidolla on turvata lapselle kodinomainen hoito, edistää lapsen turvallisuutta ja kehitystä sekä mahdollistaa läheiset ihmissuhteet. Perhehoidon kodinomainen ympäristö antaa lapselle virikkeitä arkielämän taitojen oppimiseen sekä edistää lapsen tai nuoren itsenäistymistä ja kasvamista vastuulliseksi aikuiseksi. Lapsen ensisijainen vaihtoehto sijoitukselle on perhehoito. Lapsi sijoitetaan laitoshuoltoon, jos sijaishuoltoa ei pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti riittäväillä tukitoimilla. (Pösö 2004, 202–205.)

Lastensuojelulaitoksissa järjestetään lapsen sijaishuoltoa. Lastensuojelulaitoksia ovat muun muassa lastenkodit, koulukodit, vastaanottokodit, nuorisokodit sekä muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset. Lastensuojelulaitoksen tulee järjestää lapsen hoito ja kasvatusta asiakassuunnitelman mukaisesti lapsen yksinäisyyttä kunnioittaen. Laitoksissa tulee olla asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet, esimerkiksi lapsella tulee olla oma huone. Lastensuojelulaitoksilla voi olla omia erityisalueita, erityisen kiinnostuksen kohteita sekä osaamisen alueita. (Lastensuojelulaki 2007/417, 57 §, 58 §.)

Lastensuojelu sijaishuollon järjestäminen muulla lapsen tarpeita edellyttämällä tavalla voidaan järjestää esimerkiksi tilapäinen sijoitus terveydenhuollon yksikköön sellaisessa tilanteessa, jossa lapsen huoltajat kieltävät lapsen kehityksen, terveyden tai hengen kannalta välttämättömän lääketieteellisen hoidon tai toimenpiteet toisessa sijoituspaikassa. Terveydenhuollon lainsäädäntö (785/1992) kieltää lapsen hoitamisen lääketieteellisesti ilman huoltajan suostumusta. Lapsen sijoitus terveydenhoito yksikköön tapahtuu yhteistyössä terveydenhuollon viranomaisten kanssa. Toinen mahdollinen tapa lapsen sijoitukselle on sijoitus lapsen sukulaisperheeseen tai perheeseen, joka on lapselle läheinen. (Araneva 2018, 131.)

Lapsi sijoitetaan ammatilliseen perhekotiin, jos se vastaa hänen tarpeisiinsa parhaiten. Perhehoito on ensisijainen valinta sijoituspaikkaa valittaessa. Sijoituspaikasta päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, ja lopullisen

päätöksen lapsen sijoituksesta tekee sosiaalihuollon johtava viranhaltija. Valittaessa sijaishuoltopaikkaa lapselle kartoitetaan hänen yksilölliset tarpeensa sekä kuunnellaan lapsen ja hänen perheensä toiveita. Laitoshuoltoa järjestetään tilanteissa, joissa perhehoito ei kykene vastaamaan lapsen edun mukaisesti lapsen tarpeisiin. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2021d.)

2.3 Ammatillinen perhekoti

Ammatillinen perhehoito on luvanvaraista perhehoitoa yksityisen sosiaalipalveluiden annetun lain (2011/922) 7§ luvan perusteella. Perhekodin vanhemmat ja siellä työskentelevät työntekijät ovat kouluttautuneita. Työntekijöillä on aikaisempaa työkokemusta lastensuojelunlain mukaisesta hoidosta ja kasvatustyöstä. (Räty 2019, 522–523.) Ammatillisen perhekotitoiminnan aloittamiseen vaaditaan toimilupa, joka haetaan sen alueen aluehallintovirastolta, mihin perhekoti perustetaan. Mikäli toimintaa on useilla alueilla, lupa haetaan Valviralta. (Valvira 2021.)

Ammatillinen perhekoti on tarkoitettu lapsille ja nuorille, jotka ovat sijoitettu pitkäaikaiseen sijaishuoltoon. Ammatillisessa perhekodissa on mahdollista toteuttaa myös jälkihuoltoa ja avohuoltoa. Ammatillisen perhekodin tavoitteena on edistää sijaishuoltoa tarvitsevien lasten sosiaalisia suhteita ja perusturvallisuutta sekä tarjota mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin. Perhekotiin lapset tulevat eri lähtökohdista, joten tärkeää on tukea lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen. Kaikessa toiminnassa lähtökohtana on lapsi ja hänen toiveensa sekä tarpeensa ja tavoitteena on aina perheen jälleenyhdistäminen. Ammatillisen perhekodin lasten enimmäismäärä voi olla seitsemän, työntekijöiden osaaminen, koulutus ja työkokemus huomioon ottaen. (Räty 2019, 522–523.)

Ammatillisen perhekodin asiakkaat ovat lapsia ja nuoria, huostaanotettuja tai kiireellisesti sijoitettuja lastensuojelun asiakkaita, jotka ovat sijoitettu pitkäaikaiseen sijaishuoltoon ammatilliseen perhekotiin. Perhekotiin sijoitetut lapset ovat alle 18-

vuotiaita. 18 vuotta täyttävä nuori voi jäädä jälkihuoltoon ammatilliseen perhekotiin tai itsenäistyä ja muuttaa omaa kotiin asumaan. Nuoren itsenäistymistä tuetaan erilaisin toiminnoin hyvissä ajoin, jotta itsenäistyminen sujuisi ongelmitta. Itsenäistymisharjoitteita ovat muun muassa ruuanlaitto, pyykinpesu, siivous sekä rahan käyttö. Jälkihuollon järjestäminen loppuu viimeistään, kun nuori on täyttänyt 25 vuotta. (Räty 2019, 471, 709–720.)

Palvelujärjestelmässä ammatilliset perhekodit sijoittuvat sijaishuollossa perhehoidon ja laitoshoidon välimaastoon. Ammatillisen perhekodilta edellytetään vahvempaa osaamista kuin perhehoidolta, joten tämä mahdollistaa haasteellisempien lasten ja nuorten sijoittamisen ammatilliseen perhekotiin. (Araneva 2016, 306–309.) Ammatillinen perhekoti eroaa lastensuojelulaitoksesta monella eri tavalla, esimerkiksi ammatillisessa perhekodissa saadaan käyttää lain mukaan vain yhtä rajoitustoimenpidettä. Tämä rajoitustoimenpide on yhteydenpidon rajoittaminen ja päätöksen siitä tekee lapsen vastaava sosiaalityöntekijä. (Räty 2019, 564–565.)

2.3.1 Rajoitustoimenpiteet ammatillisessa perhekodissa

Ammatillisessa perhekodissa rajoitustoimenpiteiden toteuttaminen on lastensuojelulaissa (417/2007) perusteltu. Ammatillisessa perhekodissa ainoa rajoitustoimenpide on yhteydenpidon rajoittaminen. Yhteydenpidon rajoituksista lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee päätöksen. Päätös on aina määräaikainen vähintään yksi vuosi kerrallaan, ja päätöksessä tulee mainita rajoituksen syy, henkilöt, joihin rajoitus kohdistuu, millaista yhteydenpitoa rajoitus koskee sekä missä laajuudessa rajoitus toteutetaan.

Perhekodissa lapsen yhteydenpitoa voidaan rajoittaa, jos se on vaaraksi lapsen sijaishuollon toteutumiselle tai lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle. Yhteydenpitoa voidaan myös rajoittaa, jos se on välttämätöntä vanhempien, perheen muiden lasten, perhekodin tai muiden perhekodin lasten turvallisuudelle. 12 vuotta täyttänyt lapsi tai nuorempi, jonka kehitys on siinä tasolla,

että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota, voi myös itse vastustaa yhteydenpitoa. (Lastensuojelulaki 2007/417, 62 §.)

Yhteydenpidon rajoittaminen voi kohdistua oikeuteen tavata vanhempia tai muita läheisiä tai oikeuteen pitää yhteyttä puhelimitse vanhempiin tai muihin läheisiin. Sijaishuolto- ja sijaishuoltopaikka voi ottaa haltuunsa, sosiaalityöntekijän luvalla, rajoituksen ajaksi lapsen hallussa olevat yhteydenpitoon käytettävät laitteet. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa muun muassa pidättämällä lapsen lähettämät tai lapsen saamat yksittäiset kirjeet tai muut kirjeeseen rinnastettavat viestit. (Lastensuojelulaki 2007/417, 62 §.)

2.3.2 Kodinomainen hoito ammatillisessa perhekodeissa

Ammatillisessa perhekodeissa kodinomaisella hoidolla tarkoitetaan sitä, että arjessa on säännöllinen päivärytmi ja päivät etenevät rutiininomaisesti. Arjen säännöllisyys ja rutiinit tuovat lapsille ennustettavuutta, turvallisuuden tunnetta sekä tunnetta elämänhallinnasta. Sijoitetulle lapselle kodinomaisuutta tuo myös mahdollisuus osallistua erilaisten päätösten tekoon, esimerkiksi oman huoneen sisustuksesta päättäminen sekä osallistuminen ruuanlaittoon, leivontaan sekä siivoukseen. Lapsi tuntee olonsa arvostetuksi ja tärkeäksi, jolloin hänellä on helpompi olla oma itsensä, ilman pelkoa hylätyksi tulemiseksi. (Kivelä & Lempinen 2010 13, 15–16.)

Sijaishuolto- ja sijaishuoltopaikassa yhteisöllisyys on suurena osana kodinomaista hoitoa. Yhteisöllisyys muodostuu avoimuudesta, luottamuksesta, osallisuudesta sekä vuorovaikutuksesta toisiin ja mahdollisuus vaikuttaa yhteisön asioihin. Sijoitetulla lapsella on omaa aikaa, tilaa, oikeuksia ja velvollisuuksia, joita harjoitellaan omaan tahtiin sekä tuetaan ja kannustetaan niiden toteutuksessa antamalla tilaa lapsen omalle kasvulle ja kehitykselle. (Kivelä & Lempinen 2010, 14–15.)

3 Laatu ja sen rooli lastensuojelutyössä

3.1 Laadun määritelmä

Laatu on kokonaisuus, joka perustuu organisaation, tuotteen palvelu sekä tietyn prosessin kyky täyttää sille asetetut vaatimukset sekä odotukset. Laatuun kohdistuvat vaatimukset voivat perustua lainsäädäntöön, määräyksiin, sopimuksiin tai erikseen määriteltynä asiakkaiden tarpeisiin. Laatu on tukevalla pohjalla silloin, kun toiminnalla on yhteinen perusta, joka on määritelty esimerkiksi arvojen tai laatukriteerien kautta. Jotta pystytään pääsemään tavoitteisiin, tulisi olla riittävät edellytykset, kuten tarvittava ammatillinen osaaminen. Kun palvelut ja ydinprosessi on näkyvissä, voidaan niitä arvioida, analysoida ja kehittää. Yhteiset menettelytavat auttavat laadun suunnittelussa, seurannassa sekä arvioinnissa. (Rousu & Holma 2004, 9–10.)

Laadun suunnittelu, seuranta ja arviointi on jatkuvaa kehittämistyötä, jossa työyhteisön rakenteita, prosesseja ja tuloksia tutkitaan ja arvioidaan säännöllisesti. Laadunhallinnan perusteena on asiakaspalaute, mutta laatua voivat myös arvioida asiakkaiden lisäksi henkilökunta tai alan asiantuntijat. Laatua voidaan kehittää monella eri menetelmällä, ei ole yhtä oikeaa menetelmää. Laadun kehittäminen on parhaimmillaan, kun se on normaalia päivittäistä toimintaa. (Tuurula & Holma 2009, 26.)

Laatu sanana käsitetään usein positiivisena asiana ja sitä pidetään hyvänä sekä tärkeänä asiana. Jokainen tulkitsee sanaa laatu kuitenkin oman tulkintansa kautta. Laatu voidaan tulkita esimerkiksi niin, että ihmiset pyrkivät tekemään työnsä hyvin ja laadukkaasti, mutta jokaisella on oma tulkintansa hyvästä. (Rousu & Holma 2004, 6.)

3.2 Laatu lastensuojelussa

Lastensuojelulaki (2007/417) 11§ edellyttää, että lastensuojelun tulee olla laadultaan sellaista, että lastensuojelua tarvitsevat lapset, nuoret ja perheet saavat heidän tarvitsevansa avun ja tuen (Rousu 2018, 58–59). Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812) 4§:ssä säädetään asiakkaan oikeudesta laadullisesti hyvään sosiaalihuoltoon ja hyvään kohteluun. Asiakasta on kohdeltava niin, ettei hänen ihmisarvoansa vahingoiteta sekä hänen vakaumustansa ja yksityisyyttä arvostetaan. Lastensuojelun laatuun vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa henkilöstönmitoitus, käytettävät tilat sekä kunnilla tulee olla riittävästi työntekijöitä, joilla on riittävästi ammatillista pätevyyttä toteuttaa ja järjestää lastensuojelussa vaadittavaa sosiaalityötä. Lastensuojelua toteuttavien tahojen on noudatettava viranomaisten määräyksiä, jotka liittyvät etenkin turvallisuuteen, terveyteen sekä henkilöstön määrään, soveltuvuuteen ja riittävään valvontaan. (Räty 2019, 56-57.)

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen kuntaliitto julkaisivat 31.10.2019 päivittyneet lastensuojelun laatusuositukset, joissa on otettu huomioon viime vuosien laaja kehitystyö lastensuojelussa. Päivittyneessä laatusuosituksissa uutena sisältönä tuli sijaishuollon laatukriteerit. Laatusuositukset laaditaan kuntien lastensuojelupalveluiden tueksi toteuttamaan, arvioimaan, kehittämään sekä johtamaan lastensuojelun toimintaa. Laatusuositukset ovat kohdistettu kaikille lastensuojelun toimijoille. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2021a.)

Vastuulliset päätökset ja toimintakulttuuri, työntekijöiden työn laatu, lapsen etu, vuorovaikutus sekä asiakkaiden ihmisarvo ja perusoikeudet ovat lastensuojelutyön viisi ohjaavaa periaatetta. Asiakkaiden ihmisarvo ja perusoikeudet lastensuojelussa näkyvät asiakkaiden ihmisarvoisessa kohtelussa sekä yksityisyyden suojana. Jokaista asiakasta kohdellaan yhdenvertaisesti, syrjimättömästi ja kun-

nioittavalla otteella. Lastensuojelun arjen toiminnassa huomioidaan Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) lapsen oikeuksien sopimukseen kirjatut lapsen oikeudet. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 12–13.)

YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksessa (1989) kirjataan alle 18-vuotiaiden lapsien oikeuksista hyvään ja turvalliseen lapsuuteen, oikeudesta saada suojelua ja huolenpitoa. Jokaisen lapsen tulisi saada kasvaa turvallisessa ympäristössä, käydä koulua terveenä, leikkiä ja osallistua sekä olla pelkäämättä väkivaltaa. Kyseisessä sopimuksessa on neljä yleisperiaatetta: syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehitykseen sekä lapsen näkemyksen kunnioittaminen. YK:n lasten oikeuksien sopimus edellyttää, että lapsella on oikeus esittää näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa, kuitenkin ikä huomioiden otettuna. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen lisäksi lasten oikeuksia turvaa myös muut Suomen omat lait, joiden mukaan lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä. (Unicef 2021.)

Lapsen etu tulee huomioida lastensuojelun tarvetta arvioitaessa sekä toteuttaessa. Lapsen edun huomioimisessa tulee kiinnittää huomiota, miten turvataan lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Lapselle tulee mahdollistaa läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet sekä on huomioitava, että lapsi saa iän ja kehitystason mukaista valvontaa ja huolenpitoa sekä turvallisen kasvuympäristön. Jotta lapsen etu toteutuu, työntekijöiden tulee tarkastella ja paneutua lapsen elämäntilanteeseen kokonaisvaltaisesti. Huolellisen paneutumisen kautta saadaan rakennettua luottamuksellinen suhde lapseen ja keskeiset laatutekijät toteutuvat. Lapsen edun kannalta keskeisimpiä laatutekijöitä ovat oikeudenmukaisuus, avoimuus, luotettavuus, turvallisuus sekä lastensuojelutoimien suhteellisuusperiaate. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 13–14.)

Lapsen edun mukainen oikeudenmukaisuus lastensuojelutyössä toteutuu perustelemalla lapselle häntä koskevia ratkaisuja ja päätöksiä lapsen edun mukaisesti. Lapsen oikeuksien sopimuksessa määritetyt lasten oikeudet tulisi toteuttaa mahdollisimman täysimääräisesti, jotta lapsen edun mukainen oikeudenmukaisuus toteutuisi. Tärkeimpiä oikeuksia ovat syrjimättömyys sekä osallistuminen itseään

koskeviin päätöksentekoihin. Lastensuojelutyön yhtenä laatukriteerinä on luotettavuus ja avoimuus, joka tulisi toteutua vanhempien kanssa avoimena keskusteluna mahdollisista tuki- ja palvelumuodoista, joista voisi olla apua lapselle ja perheelle. Lastensuojelun työntekijöiden tulisi myös osata antaa tietoa lapsen vanhemmille lapsen ikätason mukaisesta kehityksestä. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2019b, 14.)

Lastensuojelun toteutuksen laatua valvovat eri tahot, kuten Valvira, aluehallintovirastot, sijoittaja- ja sijaintikunnat sekä lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Aluehallintovirasto suunnittelee, ohjaa ja valvoo yksityisen ja julkisen sosiaalihuoltoa omalla toimialueellaan. Sijoittaja- ja sijaintikunnat valvovat, kuinka lapsen sijoitus toteutetaan lastensuojelulain mukaisesti sekä lapsi saa tarvitsevana tuen ja palvelut. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä valvoo erityisesti lapsen oikeuksien ja edun toteutumista sijoituspaikassa. Näitä ovat muun muassa lapsen mielipiteen ja toivomuksien selvittäminen, miten lapsen etu toteutuu lapsen sijaishuoltopaikassa sekä miten lasta tuetaan hänen puhevallan käytössä. (Hoikkala, Kojo, Tervo & Aaltonen 2017.)

3.3 Laatu lastensuojelussa työntekijöiden näkökulmasta

Lastensuojelutyössä lasten turvallisuuden kokemisen tunteen edistäminen jokapäiväisessä työssä on tärkeää. Lasten turvallisuuden tunteen kokeminen huomioidaan muun muassa olosuhteissa, ihmissuhteissa sekä vuorovaikutuksessa. Turvallisuutta ei tarkastella ainoastaan lapsen näkökulmasta, vaan tulee huomioida myös lapsen vanhemmat ja työntekijät. Lastensuojelun yhtenä laatukriteerinä on suhteellisuusperiaate. Suhteellisuusperiaatteella tarkoitetaan, että viranomaisten käyttämä aika on mitoitettu asiakkaan päämäärän ja tavoitteiden mukaisesti. Tavoitteena on, että puututtaisiin mahdollisimman vähäisesti, mutta kuitenkin niin, että tarvittava apu saadaan aikaiseksi. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2019b, 15.)

Lastensuojelun työntekijöiltä vaaditaan hyvää, kunnioittavaa ja huomioonottavaa vuorovaikutusosaamista. Hyvässä vuorovaikutuksessa korostuu arvostus, inhimillisyys sekä empatia. Joskus joudutaan tekemään ratkaisuja ja päätöksiä, joissa kaikki osapuolet eivät ole samaa mieltä. Vuorovaikutuksessa tulee osata kunnioittaa kaikkien mielipiteitä, huomioida lastensuojeluympäristön erityispiirteet ja tietynlainen viranomaisroolin tuoma valta. Lapsen sijoitus ja huostaanotto voi olla vaikea kokemus lapselle sekä lapsen vanhemmille, jolloin rakentava ja kiireettömyys voivat auttaa tilanteen käsittelyssä. (Hyytinen & Lönnqvist 2019.)

Ammattihenkilöstön työn laatu näkyy työskentelyssä niin, että työntekijä tiedostaa työn tuoman vastuun lasten kasvatuksesta ja velvollisuudesta tukea vanhemmuutta. Työntekijöiden sekä johdon tulee tiedostaa oman työnsä vastuu laadukkaana työn toteutuksessa sekä johdon tulee olla työntekijöiden tukena. Lastensuojelun työntekijän on tehtävä vastuullisia päätöksiä, joita tulee kuvailla ja arvioida lasten, nuorten ja perheiden näkökulmasta sekä päätöksien tulee perustua heidän tarpeisiinsa. Kaikki päätökset, kehittämistyöt sekä palveluiden järjestäminen tulee perustua lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Työntekijän tulee osata perustella ja arvioida tehtyjä päätöksiä asiakkaiden näkökulmasta. Asiakkaiden palautteen keräämisellä voidaan kehittää omaa työskentelyä, jolloin työstä tulee entistä laadukkaampaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 16.)

3.4 Sijaishuollon laatukriteerit

Uutena osana sosiaali- ja terveysministeriön laatimia lastensuojelun laatusuosituksia laadittiin sijaishuollon laatukriteerit. Sijaishuollon laatukriteerit laadittiin ohjaamaan sijaishuollon toimintaa lainmukaisemmaksi, turvallisemmaksi sekä laadukkaammaksi, jotta pystytään vastaamaan lasten tarpeisiin sijaishuollon tavoitteiden mukaisesti. Sijaishuollon laatukriteereitä ohjaa perus- ja ihmisoikeussäännökset sekä lastensuojelutoimintaa ohjaava lainsäädäntö. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 48.)

Kun lapsi sijoitetaan asumaan oman kodin ulkopuolelle, lapselle on tarjottava korkealaatuista sosiaalihuoltoa sekä hyvää kohtelua ilman syrjintää. Sijaishuollon järjestäjien on kunnioitettava lapsen ihmis- ja perusoikeuksia noudattaen kansallisia lainsäädäntöjä. Sijaishuoltopaikan tulee varmistaa lapsille muun muassa turvallisuus ja suojelu kaltoinkohtelulta ja hyväksikäytöltä, terveellisen ja ravitsevan ruuan saanti, mahdollisuus terveydenhuollon palveluihin, oikeus yksityisyyteen sekä riittävä valvonta. Sijaishuoltopaikan työntekijöiden yksi tärkeimmistä tehtävistä on hoitajien myönteinen, turvallinen ja huolehtiva suhde lapseen. Työntekijöiden tulee myös taata lapselle oikeus yhteydenpitoon hänelle läheisiin ihmisiin kuitenkin lapsen etu huomioon ottaen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 49.)

Sosiaalihuollon laatukriteereissä nostetaan myös lapsen etu esille yleisten lastensuojelun laatusuosituksen mukaisesti. Lapsen etua määritellään myös lainsäädännössä sosiaalihuoltolain (2014/1301) 5 §:ssä ja lastensuojelulain (2007/417) 4§:ssä. Lapsen edun kannalta korostetaan tasapainoista kehitystä ja hyvinvointia, lapselle läheisten ihmissuhteiden pysyvyyttä sekä turvallista kasvuympäristöä. Sijaishuoltopaikassa lapsen itsenäistymistä ja kasvamista vastuulliseksi aikuiseksi tuetaan sekä lapselle annetaan mahdollisuus ottaa osaa omiin asioihinsa ja vaikuttaa niihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 49–50.)

Lapsen edun näkökulmasta lapsella on oikeus huolenpitoon ja suojaan sijaishuoltopaikassa. Huolenpidolla ja suojelulla tarkoitetaan, että lasta tulee suojella kaikenlaiselta väkivallalta, vahingoittamiselta, pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä sekä kaikelta muulta huonolta kohtelulta. Sijaishuollon on turvattava lapselle hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Sijaishuollossa olevalla lapsella on myös oikeus terveydenhuollon palveluihin. Hellyyden ja ymmärryksen saaminen on tärkeää sijaishuoltopaikan lapsille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 50–51.)

Lapsen ja hänen vanhempiensa osallisuus koko sijaishuollon suunnittelu prosessin eri vaiheissa tulee toteutua. Lapsen osallisuudessa tulee ottaa huomioon

lapsen ikä, kehitystaso ja toimintakyky. Lapsen osallisuuden huomioimiseen osallistuu useampi taho. Näitä ovat lapsen sosiaalityöntekijä, lastensuojelulaitoksen työntekijät, perhehoitaja tai muu tilanteeseen tarvittava henkilö. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi häntä koskevissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa asioissa. Lapsella on kuitenkin mahdollisuus olla osallistumatta sekä olla ilmaismasta omaa mielipidettään. Vuodesta 2020 lähtien jokaisessa sijaishuoltopaikassa tulee laatia hyvää kohtelua koskeva sopimus, jonka laatimisessa lapsella on oikeus olla mukana. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 52–54.)

Sijaishuollon yksi tärkeimmistä laatukriteereistä on lapsen oikeus läheisiin ihmissuhteisiin ja jatkuvuuteen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa ainoastaan, jos tämä vaarantaa lapsen tai jonkin muun henkilön kokonaisvaltaista hyvinvointia tai turvallisuutta. Sijaishuollon päättyessä lapsella tai nuorella on oikeus jälkihuoltoon. Jälkihuolto tukee nuoren itsenäistymistä sekä lapsen ja vanhemman yhteiseloä, jos lapsi on alaikäinen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 54–56.)

Sijaishuoltopaikan toimintaa valvotaan, kuinka määräyksiä noudatetaan ja lapsen oikeuksia toteutetaan käytännössä. Lasten oikeuksien toteutuminen vaatii, että sijaishuoltopaikka tarkastelee lainsäädäntöä sekä laitos itse valvoo omaa työtä. Sijoitettujen lasten oikeuksien toteutuksen valvontaan ei riitä toimipaikan omavalvontasuunnitelma, vaan työn valvontaa tulee olla myös ulkopuolista, esimerkiksi kunnan tarkistuskäynnit. Lapsen sijoittaneen kunnan tulee myös valvoa sijoituksen toteutumista, esimerkiksi tarkistuskäynneillä kerran vuodessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 55–56.)

4 Laatukäsikirja

Laatukäsikirja on yksi osa yrityksen laatujärjestelmää, joka ei ole pakollinen dokumentti. Se on kuitenkin yksi tapa kirjata yrityksen periaatteet, arvot, prosessinkuvaus, johdon tehtävät sekä laadunhallinnalliset toimenpiteet. Yrityksen laatukäsikirja toimii työyhteisön laatutyön välineenä sekä asiakkaiden

kilpailutuksen dokumenttina. Laatukäsikirjassa avataan toimintayksikön laatujärjestelmää. Kunnat kilpailuttavat eri lastensuojeluyksiköitä, tällöin laatukäsikirja on tarpeellinen dokumentti osoittamaan yrityksen toiminnan laadullisuutta. (Laatukäsikirja 2021.) Laatukäsikirja tukee henkilökunnan käsitystä käytännöntyön laatuajattelussa, lisää sitoutumista laatutyön toteuttamisessa ja toiminnan jatkuvana kehittämisenä. Laatukäsikirja lisää toiminnan näkyvyyttä ja avaa laadulliseen työskentelyyn johtavien käytäntöjä esittämistä myös asiakkaille. (Rousu & Holma 2004, 58.)

Laatukäsikirjalle ei ole ennalta määrättyä virallista mallia, mutta on olemassa erilaisia suosituksia, mitä sen tulisi sisältää, esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden organisaation oman toimintajärjestelmän kuvaus. Laatukäsikirja voi käsitellä koko organisaation toiminnan tai vain osan siitä, keskittyen johonkin palveluprosessin ympärille. (Rousu & Holma 1999, 109–111.) Laatukäsikirjassa kuvataan työyhteisön tai organisaation toimintaa. Laatukäsikirjan ydinasioita ovat kuvaus organisaation tehtävistä ja toimintaympäristöstä, perusarvoista ja keskeisistä toimintaperiaatteista sekä kuvaus asiakkaista ja yhteistyökumppaneista. Muita laatukäsikirjassa esiin nostettavia asioita voi olla myös keskeiset palvelut sekä laadulle asetetut tavoitteet. Laatukäsikirjasta tulisi löytyä myös henkilöstön vastuut ja valtuudet. (Rousu & Holma 2004, 7, 58.)

Laatukäsikirjan perusteena ovat yrityksen tarpeet ja sen sisällön sekä rakenteen tulisi palvella näitä tarpeita mahdollisimman hyvin. Laatukäsikirja voi olla missä muodossa tahansa, mutta olisi hyvä työpaikalla olla olemassa sekä konkreettinen että sähköinen versio, jotta laatukäsikirja on helposti saatavilla, lähetettävissä sekä päivitettävissä. (Lecklin 2006, 31–32.)

Laatukäsikirjan tarkoituksena on auttaa ymmärtämään organisaation toimintaa. Se on käytännön apuväline perehdyttäessä toimintaan sekä työn suorittamisessa. Laatukäsikirjan ei tarvitse olla liian yksityiskohtainen, vaan se sisältää ohjauksen kannalta tärkeimmät asiat ja jaottelu on selkeä sekä sisältö on ku-

vattu lyhyesti. Muuttuvat rutiinit ovat jätetty pois, koska laatukäsikirjan tarkoituksena on, ettei sitä tarvitse usein päivittää. Niihin vain viitataan. (Lecklin 2006, 31–32.)

Lastensuojelupalveluihin kohdistuu odotuksia ja vaatimuksia monelta eri taholta muun muassa lapsen läheisiltä, palvelun tilaajalta/ostajalta. Lait ja asetukset, valtakunnalliset suositukset sekä ammattialan etiikka ja tietoperusta ohjaavat käsitystä hyvästä laadusta (Rousu & Holma 2004, 12–13). Laatukäsikirjalla pyritään vastaamaan kaikkiin odotuksiin ja vaatimuksiin oman toimipaikan näkökulmasta.

5 Aikaisemmat hankkeet ja opinnäytetyö

Olemme tutkineet aiheeseemme tehtyjä opinnäytetöitä, jotka käsittelevät laatu-työskentelyä lastensuojelussa. Tutustuimme myös yhteen hankkeeseen lapsi- ja perhepalveluiden kehittämisestä. Seuraavissa kappaleissa esittelemme ja avaamme näitä tarkemmin.

Jyväskylän ammattikorkeakoulusta Anttonen ja Kaitanen (2016) loivat kriteeristön tutkimuksellisessa kehittämistyön opinnäytetyössään parhaalle mahdolliselle nuorisokodille. He osallistivat asiakkaat määrittelemään laadun kriteereitä sekä niihin liittyviä tekijöitä osallistavalla learning cafe -menetelmällä. Aineiston analysointiin käytettiin teemoittelua. Tutkimustuloksista selvisi, että lastensuojelun sijaishuollossa tarvitaan laadun kriteereitä arviointiin, jotta voidaan kehittää työtä ja vastata asiakkaiden tarpeisiin. Jatkuvalla laadun kehittämisellä ja asiakkaiden osallistamisella toimipaikka hyötyy myös silloin, kun palvelutuottajia kilpailutetaan. Tutkimuksessa selvisi myös, että lastensuojelun asiakkaiden mielipide voidaan ottaa palveluiden suunnittelussa huomioon. (Anttonen & Kaitanen 2016.)

Inkinen ym. (2020) toteuttivat Onnistumisen tekijät lastensuojelussa ja lapsiperheiden sosiaalityössä- hankkeen, jossa he tutkivat minkälaiset tekijät tekevät lastensuojelusta ja lapsiperhetyön sosiaalityöstä onnistuneen. Tutkimuksen toteutukseen valikoitui neljä opiskelijaa, jotka ovat eri aloilta, mutta jokaiselta löytyy monipuolinen osaaminen ja työkokemus aiheeseen liittyen. Tutkimukseen osallistui myös monia eri kumppaneita, kuten lastensuojelun keskusliitto, MLL, Nuorten ystävät, Pelastakaa lapset sekä SOS-lapsikylä. (Inkinen ym. 2020, 3–4.)

Hankkeen nettikysely toteutettiin keväällä 2020 asiakkaille ja läheisille sekä työntekijöille. Kaikkien kyselyyn vastanneiden mukaan tarvitaan hyvä luottamuksellinen, avoin ja näkyvä työskentelysuhde lapsen, hänen vanhempiansa ja työntekijöiden välillä. Asiakkaat ja läheiset nostivat esille, että hyvä vuorovaikutussuhde ja yhteisymmärrys sekä jatkuvuus oman työntekijän kanssa edistää vaikeiden asioiden käsittelyä. Tärkeää onnistuneen lastensuojelun tai perhetyön näkökulmasta on, jos sama työntekijä työskentelee pidemmän aikaa saman asiakkaan kanssa ja työntekijällä on aikaa asiakkaalle. Tutkimuksen lopputuloksena on, että työntekijän ammatilliset- ja vuorovaikutustaidot yhdessä oikea-aikaisen palvelun ja työn resurssien kanssa vaikuttavat positiivisesti asiakkaiden elämäntilanteeseen ja hyvinvoinnin kohentumiseen. Jos kokonaisuus on kunnossa, syntyy onnistunut lopputulos. (Inkinen ym. 2020, 5–6.)

Lapsi- perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) on yksi Suomen hallituksen kärkihankkeista vuosina 2016–2018. Hanketta ohjasivat sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö sekä opetus- ja kulttuuriministeriö. Hankkeen tavoitteena on, että palvelut pysyvät yhtenäisinä, palveluihin ohjataan asiakkaita oikea-aikaisesti sekä palvelut vastaavat paremmin lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Lapsille ja nuorille palvelut tulevat olla tarkoituksenmukaisia sekä lapsen tai nuoren etu otetaan huomioon. LAPE-hanketta toteutettiin 12 eri hankkeessa kansallisesti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.) Tutustuimme yhteen hankkeeseen ja sen lopputuloksiin.

LAPE-hankkeen neljä kehittämiskokonaisuutta ovat: perhekeskustoimintamalli, varhaiskasvatus, koulu ja oppilaitos lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tukena, erityis- ja vaativamman tason palveluiden kehittäminen sekä lapsen oikeuksia ja tietoperusteisuutta vahvistava toimintakulttuurin muutos. Hankkeen arvioinnin aineistona käytettiin kirjallisia materiaaleja, jotka koostuivat kansallisen muutostyön hankesuunnitelmista, ohjausryhmien kokousten muistioista, erilaista seminaareista ja kirjallisista esityksistä. Hankkeen arvioinnissa haastateltiin 105 ihmistä eri tahoilta. Haastattelun teemoja olivat tavoitteenasettelu, toimenpiteet, tulokset sekä hankkeeseen kohdistuvat odotukset sekä riskit. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019a, 11–13, 71–72.)

Muutoshankkeen tuloksia ja vaikutuksia perhekeskustoiminnan kehittämisessä oli, että kehittämistyö on edennyt maakunnissa hyvin sekä hankkeen tavoitteiden saavuttamiseksi kehittämistyötä tulee vielä jatkaa. Sillä aika ei ole riittänyt kaikkien tavoitteiden saavuttamiseksi. LAPE-hanke on tuonut myös kuntia, järjestöjä ja muita toimijoita paremmin yhteen, joka on auttanut pääsemään tavoitteisiin paremmin sekä hyvän yhteistyön kautta mukana olevien henkilöiden motivaatio ja sitoutuneisuus on lisääntynyt. Yksi hankkeen heikoiten onnistunut kehityskohde on ollut sähköisten palveluiden käyttäminen, jonka myötä sähköisten palveluiden käytön lisääminen on asetettu kiireelliseksi kehittämistehtäväksi. Sähköisten palveluiden kehittämisestä kansallisella tasolla on ottanut vastuun SOTE-digi Oy. (Sosiaali- terveysministeriö 2019a, 72–73.)

Lape-hankkeen kehittämistuloksia arvioidaan vuonna 2025. Tässä arvioinnissa tarkastellaan, että jokainen lapsi oppii, kasvaa ja kehittyy tiiviissä monialaisessa yhteistyössä sekä ammatillinen osaaminen ja vertaistuki on vahvistunut. Jokainen lapsi saa toteuttaa itseään omalla tavalla sekä tukea tarjotaan oikeaan aikaan, jolla myös kustannusten kasvua vähennetään. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.)

6 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä perhekodin työntekijöiden työn laatua ja perhekodissa asuvien hyvinvointia. Tarkoituksena on myös työyhteisön ulkopuolisten mahdollisuus tarkastella perhekodin palveluita ja toimintatapoja laatukäsikirjan avulla.

Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää laatukäsikirja yhteistyössä perhekodin työntekijöiden kanssa ja kuulla perhekodissa asuvien lapsien mielipiteitä perhekodin toiminnasta. Tavoitteena on myös laatukäsikirjan toimiminen perehdytysmateriaalina mahdollisille uusille työntekijöille. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi helppolukuinen ja toimintaa monipuolisesti kuvaava laatukäsikirja perhekodille. Perhekodilla ei ole aikaisempaa laatukäsikirjaa, joten saimme tehdä siitä omanlaisemme, kuitenkin perhekodin toiveet huomioon otettuna.

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

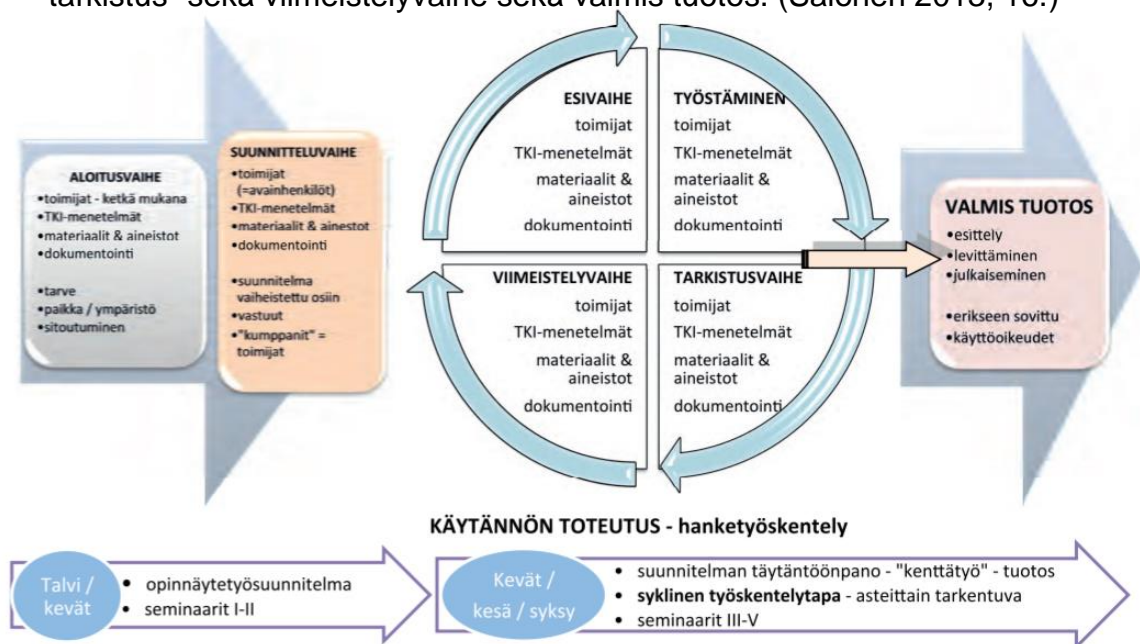
7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisella opinnäytetyöllä pyritään ohjeistamaan, opastamaan, järjestämään ammatillisen kentän käytännön toimintaa. Toiminnallisen opinnäytetyön menetelmän avulla voidaan ratkaista jokin ongelma ja, jonka tuloksena syntyy jokin konkreettinen tuote. Tämä voi olla tietopaketti, esite, kotisivut, perehdytyskansio tai jokin järjestettävä tapahtuma, jonka tarkoituksena on kehittää työnteoa. Tämä tuotos tehdään aina jonkun käytettäväksi, tavoitteena joko ihmisten osallistaminen toimintaan tai jonkin toiminnan selkeyttämistä tuotoksen avulla. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyy käytännön toteutus sekä sen raportointi tutkimusviestinnän tavoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9, 38.)

Toiminnallinen opinnäytetyö tulee sisältää tietoperustan, menetelmät, materiaalit ja aineistot, joiden tuloksesta syntyy lopulta jokin tuotos. Opinnäytetyö etenee järjestelmällisesti aiheen valinnasta, rajaukseen, työskentelyn suuntauksen, organisoimien ja tuotoksen kautta arviointiin. Toiminnallisessa opinnäytetyössä korostuu työskentelytapana ihmisten välinen vuorovaikutus. Vuorovaikutus sisältää jatkuvaa arviointia, toiminnan muokkaamista, vertaistukea sekä aktiivista palautteen antamista. (Salonen 2013, 5–6, 19.)

7.2 Prosessia ohjaava malli

Salosen (2013, 16) konstruktivistisen malli kehittämishankkeen taustalla, tuo prosessin eri vaiheisiin sekä lineaarisen mallin kuin spiraalisen mallin parhaita puolia, soveltaen niistä oman kokonaisuuden (kuvio 1). Malli kuvastaa hankkeen vaiheistusta, tehtäviä sekä niiden sisältöjä. Tämän lisäksi se pitää sisällään ajatuksen toimijoista, menetelmistä, aineistoista sekä dokumentaatiotavoista. Konstruktivistisen mallin keskeisessä roolissa on sen lähestymistapa, joka tukee hankkeen yhteisöllisyyttä, osallistamista sekä sosiopedagogista työtötta. Malli jakautuu prosessin eri vaiheisiin, jotka ovat aloitus-, suunnittelu-, esi-, työstö-, tarkistus- sekä viimeistelyvaihe sekä valmis tuotos. (Salonen 2013, 16.)

Kuvio 1. Kehittämistyön konstruktivistinen malli (Salonen 2013, 20).

Konstruktivistisen mallin mukaan aloitusvaiheessa ideoidaan hanke ja mikä on hankkeen suunta. Aloitusvaiheessa on tärkeää pohtia, mikä on kehittämistarve, toimintaympäristö sekä keitä toimijoita mukana tulisi olla ja mikä on heidän roolinsa. Nämä ohjaavat hankkeen suunnan. Aloitusvaiheessa on myös tärkeää pohtia asioita, jotka ovat edellytyksenä onnistuneelle hankkeelle. (Salonen 2013, 17.)

Prosessin seuraava vaihe on suunnitteluvaihe, jolloin tehdään kirjallinen kehittämissuunnitelma. Suunnitelmassa tulee olla tavoitteet, ympäristö, vaiheet, toimijat, eri menetelmät, joita käytetään tutkimuksessa ja tiedonhankinnassa sekä materiaalit ja dokumentoitavat. Usein suunnitelma tarkentuu vielä työskentelyn aikana, mutta huolellisesti tehty suunnitelma auttaa työskentelyn aloitusvaiheessa. Suunnitteluvaiheen jälkeen tulee esivaihe, jolloin siirrytään ympäristöön, jossa työskentely tapahtuu. Esivaihe voi olla ajallisesti lyhyt, jossa käydään suunnitelma läpi ja keskustellaan työskentelyn aloittamisesta. (Salonen 2013, 17.)

Työstämisvaihe eli käytännön toteutus voi olla vaativin prosessin vaiheista, mutta on suunnitteluvaiheen lisäksi tärkeimpiä vaiheita. Työstämisvaiheessa työskennellään intensiivisesti, jolloin prosessoidaan tietoa ja kootaan sitä yhteen. Työskentelyn aikana hankkeentekijöiltä vaaditaan monia taitoja kuten vastuullisuutta, suunnitelmallisuutta, itsenäisyyttä, vuorovaikutteisuutta, epävarmuuden sietämistä, sitkeyttä sekä itsensä kehittämistä. Tämän takia vaiheessa tapahtuu paljon ammatillista oppimista, jonka takia ohjaus, vertaistuki ja palautteen saaminen on tärkeää. (Salonen 2013, 18.)

Arviointia tapahtuu jokaisessa prosessin vaiheessa, mutta arvioinnille on myös oma vaihe, tarkastusvaihe. Tarkistusvaiheessa arvioidaan ja käydään läpi työskentelyä ja tuotosta, jonka johdosta voidaan palata työstövaiheeseen tai edetä viimeistelyvaiheeseen. Se, mihin suuntaan prosessi lähtee tarkastusvaiheesta, määrittelee toimijoiden arviointi syntyneestä tuotoksesta. Ajallisesti vaihe voi olla

kertaluontoinen ja hyvin lyhyt. Kun tarkastusvaihe mahdollistaa siirtymisen prosessissa eteenpäin, siirrytään viimeistelyvaiheeseen. Viimeistelyvaiheessa nimensä mukaan viimeistellään tuotos ja raporttiosuus. Viimeistelyvaihe on usein vaativa, jonka vuoksi viimeistelyyn on hyvä varata riittävästi aikaa. Valmis tuotos esitellään ja julkaistaan. (Salonen 2013, 18–19.)

7.3 Tiedonhankintamenetelmät

Kehittämishankkeen tiedonhankintamenetelmät ovat lähestulkoon samat kuin tutkimuksessa tutkimusmenetelmät, mutta niiden käyttö on tutkimustyötä joustavampia. Menetelmät voivat olla esimerkiksi kyselyt, havainnointi sekä valmiit materiaalit ja dokumentit. Toiminnallisessa opinnäytetyössä kentältä saadut muistiinpanot ja haastattelut ovat tarpeeksi riittäviä. (Salonen 2013, 22.) Opin­näytetyön tuotokseemme eli laatukäsikirjaan tarvitsimme tietoa toimipaikan periaatteista ja arvoista, joten tiedonhankintamenetelmänä opinnäytetyöhön käytimme teemahaastattelua. Meillä oli jo ennalta määritelty aihepiiri perhekodin henkilökunnan haastatteluun, joten teemahaastattelu oli meille paras vaihtoehto.

Teemahaastattelu on menetelmä, jolla kerätää laadullista aineistoa. Idea on yksinkertainen: halutaan tietää mitä joku ajattelee tietystä asiasta, joten sitä kysytään. Tästä menetelmästä uupuu kuitenkin strukturoidulle haastattelulle ominainen kysymysten tarkka muotoilu ja järjestys, mutta sisältää kuitenkin jonkinlaisen tukilistan käsiteltävistä aiheista. (Valli 2018.) Haastatteluiden kautta kuulimme perhekodin henkilöstöä ja heidän näkemystensä, mitä laatukäsikirjassa tulisi mahdollisesti olla. Haastattelun yhteydessä työntekijät esittelivät perhekodin omavalvontasuunnitelman, asiakassuunnitelmat sekä hoito- ja kasvatussuunnitelmat sekä esitimme tarkentavia kysymyksiä. Etsimme tietoa myös jo olemassa olevista laatukäsikirjoista.

Valmistauduimme haastatteluun laatimalla tukilistan (liite 2) käsiteltävistä asioista perhekodin henkilökunnalle, jonka avulla keräsimme vaadittavia tietoja

laatukäsikirjan tekoon. Valmiiksi mietityillä aiheilla varmistimme, että saamme vastauksia niistä asioista, joista haluamme. Laatukäsikirjan laatimiselle meidän tuli tietää perhekodin tehtävä ja toimintaidea sekä keitä heidän asiakkaansa ovat. Lastensuojelussa dokumentointia tehdään paljon sekä se on erittäin tärkeää, joten laatukäsikirjassa tuodaan esille asiakastietojen käsittelyä ja kirjaimista.

Tukilistaan laadimme myös kysymyksiä kehittämistyöstä, kuten työntekijöiden osaamisen ja jaksamisen kehittämisestä, toiminnan kehittämisestä sekä mahdollisesta tulevista koulutuksista. Laatukäsikirjassa näkyy, miten toimipaikka tällä hetkellä valvoo laatua ja arvioi omaa toimintaansa, joten tästä meidän piti myös keskustella perhekodin vanhempien sekä työntekijöiden kanssa.

7.4 Lasten osallistamisen menetelmä

Lasten osallistamisella tarkoitetaan hänen mukaansa ottamista määrittelemään, toteuttamaan ja arvioimaan työtä hänen etunsa turvaamiseksi. Lainsäädäntö turvaa vahvasti lapsen osallisuuden huomioimisen. Lapsen oikeuksien yleissopimus sekä perustuslaki (731/1999) 6§ määrittelee lapsen oikeuksista saada tietoa häntä koskevista asioista sekä oikeudesta kertoa omat näkemykset. Viranomaisten tulee kohdella lasta tasa-arvoisesti yksilönä sekä antaa mahdollisuus lapselle vaikuttaa häntä koskeviin asioihin kehityksen mukaisesti. Lastensuojelulaissa korostetaan lapsen osallisuutta kaikissa lastensuojeluprosessin eri vaiheissa. (Araneva 2018, 252–256.)

Lapselle perus- ja ihmisoikeutena osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet itseään koskevissa asioissa koostuu kolmesta osasta: lapsen oikeudesta saada tietoa mielipiteen muodostamista varten, lapsen oikeudesta ilmaista mielipiteensä ja lapsen oikeudesta vaikuttaa mielipiteellään itseään koskeviin asioihin. Aikuisen tulee antaa lapselle hänen ikä- ja kehitystasonsa mukaisesti riittävästi tietoa

käsillä olevista asioista, olemassa olevista vaihtoehtoista sekä niiden konkreettisista vaikutuksista lapsen tilanteeseen, jotta lapsi pystyy muodostamaan omat mielipiteet ja toivomukset asioista. (Araneva 2018, 252–254.)

Perhekodissa on arvosidonnainen lähestymistapa lasten ja nuorten osallisuuden, sillä se nähdään johtavan parempiin lopputuloksiin. Arvosidonnaisessa lähestymistavassa lapsen osallisuus siis nähdään lapsen oikeutena ja hyvänä asiana. (Hotari, Osanen & Pösö 2013, 154). Perhekodissa lapsia ja nuoria osallistetaan jokapäiväisen arjen toiminnoissa ja kerran kuukaudessa järjestetään lasten kokous, jossa käydään läpi erilaisia asioita. Tarkoitus lasten kokouksella on tiedustella lapsilta, onko heillä ruusuja tai risuja toiminnoista, onko heillä jotain tarpeita (vaatteet ynnä muut). Lapset saavat itse esittää toiveita aktiviteeteistä, joita pyritään järjestämään säännöllisesti kerran kuukaudessa ja joihin osallistuu koko perhekoti. Esimerkkinä risteilyt, elokuvat, lomamatkat ja seinäkiipeilyä. Näillä tekemisillä on tarkoitus lähentää perhekodin lapsia ja aikuisia sekä vahvistaa tunnesidettä. Tarkoitus on myös antaa lapsille ja nuorille elämyksiä ja kokemuksia, arjen lisäksi. Osallistuimme yhteen lasten kokoukseen ilman perhekodin vanhempia ja sovimme ennen kokousta teemaksi lasten mielipiteet perhekodin toiminnasta ja toimivuudesta. Olemme sitä mieltä, että meidän osallistumisemme kokoukseen on paras tapa osallistaa lapset ja saada heiltäkin tietoa sekä omia mielipiteitään laatukäsikirjaa varten, sillä kokousten pitäminen on jo heille tuttua. Kokouksessa saimme kuulla lasten näkökulmaa perhekodin toiminnasta ja toimivuudesta, joista kokosimme muutaman sitaatin laatukäsikirjaan.

7.5 Prosessin arviointi

Vilka & Airaksinen korostaa opinnäytetyöpäiväkirjan tärkeyttä, sillä opinnäytetyöprosessi on opintokokonaisuutena laaja ja sijoittuu pitkälle aikavälille, jolloin päiväkirja muistuttaa siitä mitä prosessin alkuvaiheissa tapahtui ja millaisia ratkaisuja tehtiin. Lopullisen raportin kirjoittamisen sekä toiminnallisen tuotoksen val-

mistaminen nojautuu osaltaan muistiinpanoihin, joten ideoiden, pohdintojen, kokemuksen ja tarvittavien materiaalien ylös kirjaaminen on tärkeää. (Vilka & Airaksinen 2003, 19–20.)

Reflektiivinen työskentely tarkoittaa jatkuvaa arviointia omasta tietämyksestä. Reflektiivinen prosessi oppimisena käynnistyy, kun pysähdytään ja tarkastellaan jo tehtyä. Reflektiivinen arviointi edellyttää, että palautetaan mieleen mitä ja miten on asioita tehty, joita peilataan ja suhteutetaan tavoitteisiin. Reflektion tavoitteena on kasvaa lukevana, keskustelevana, kirjoittavana ja kirjoittamisen avulla ajattelevana ihmisenä. Oleellista on, että tunnustetaan mitä on opittu ja mitä on jäänyt oppimatta. Nimestä riippumatta päiväkirjan tarkoituksena on tehdä muistiinpanoja eri vaiheissa. Muistiinpanojen kirjoittaminen tekee ilmeiseksi sen, mitä lukijana on ajatellut ja ymmärtänyt. Ilman muistiinpanoja, ei ole mitään mihin peilata uusia ajatuksia. (Vilka 2020, 30.) Arviointityötä teimme koko opinnäytetyön prosessin ajan oman toiminnan reflektoinnin kautta. Reflektoinnin tukena käytimme koko opinnäytetyön prosessin ajan reflektiopäiväkirjaa. Päiväkirjaan sisällytimme ajatuksiamme sekä tunteitamme prosessin ajalta, mutta lisäksi toimimme esiin tekemiämme päätöksiä, valintoja sekä ideoita. Päiväkirjaan dokumentoimme myös prosessin eri vaiheissa tapahtuvaa toimintaa ja toteutusta.

Reflektiopäiväkirjan lisäksi keräsimme toimeksiantajalta palautetta säännöllisin väliajoin. Tarvitsimme palautetta toimeksiantajalta, jotta laatukäsikirja muotoutui juuri heidän näköisekseen. Prosessin aikana ja lopussa kävimme palaute- ja arviointikeskustelut ryhmäkeskusteluina. Salosen (2013, 16) konstruktivinen malli korostaa pysähtymisen, arvioinnin ja pohdinnan tärkeyttä prosessin eri vaiheissa. Tämä tapahtuu dialogisen vuorovaikutuksen avulla opinnäytetyön toimijoiden kesken (Holm, Poutanen & Ståle, 2018). Dialogisen keskustelun avulla saimme perhekodin työntekijöiltä vastauksia, kuinka prosessi oli heidän mielestään edennyt, missä olisimme voineet tehdä paremmin ja missä onnistuimme.

8 Opinnäytetyön prosessi ja sen vaiheet

8.1 Prosessin aloitus- ja suunnitteluvaihe

Opinnäytetyömme prosessi alkoi tammikuussa 2021, jolloin päätimme tehdä opinnäytetyömme yhdessä ja aloimme etsimään toimeksiantajaa. Löysimme meille sopivan toimeksiantajan ja aloimme keskustelemaan toimeksiantajan kanssa mahdollisesta yhteistyöstä opinnäytetyön toteutuksesta. Toimeksiantaja suostui yhteistyöhön ja aloimme pohtimaan yhdessä opinnäytetyömme aiheita. Opinnäytetyömme aihe nousi nopeasti toimeksiantajaltamme, kun he kokivat tarpeelliseksi laatukäsikirjan. Perhekodilla ei ole aikaisempaa laatukäsikirjaa, joten saimme suunnitella sen alusta saakka yhdessä toimeksiantajamme kanssa. Laatukäsikirja auttaisi heitä käytännön työssä sekä me koimme, että laatukäsikirjan tekeminen olisi meistä myös kiinnostava opinnäytetyömme aihe. Saimme aiheen ja toimeksiantajan hyvissä ajoin, joten suunnitteluvaiheeseen siirtyminen onnistui nopeasti.

Suunnitteluvaiheemme keskittyi opinnäytetyön suunnitelman tekoon, jonka pääsimme aloittamaan alku keväästä. Suunnitteluvaiheessamme pääsimme pohtimaan tarkemmin suunnitelmaan vaadittavia eri osa-alueita. Asetimme tavoitteeksi, että saisimme suunnitelman valmiiksi ja hyväksytyksi viimeistään elokuussa. Suunnitelma vaiheemme alkoi teorian, opinnäytetyön tavoitteen ja tarkoituksen avaamisella ja pohtimisella. Suunnitelmassa kerroimme tulevasta tuotoksesta, laatukäsikirjasta. Opinnäytetyön suunnitelman teoretietoa etsimme molemmat erikseen ja yhdistelimme löytämiämme tietoja ja lähteitä yhteisessä Word-tiedostossa. Opinnäytetyömme tavoite ja tarkoitus nousi suunnitelman teon edetessä, kun olimme tutustuneet teoriaan ensin.

Suunnitelmavaiheessa toimeksiantajaltamme tuli pyyntö pysyä anonyyminä opinnäytetyössämme. Suunnitteluvaiheen alussa loimme yhteisen Word-tiedos-

ton opinnäytetyöpäiväkirjaa varten, johon me molemmat pääsimme kirjoittamaan omia ajatuksia, ideoita ja oivalluksia. Opinnäytetyöpäiväkirjan avulla pääsimme toistemme ajatuksiin paremmin kiinni sekä pysyimme kärryillä, mitä toinen on tehnyt. Päiväkirja kulki meidän kanssamme läpi koko prosessin ajan.

Elokuussa 2021 suunnitelmamme hyväksyttiin koulun sekä perhekodin puolesta ja aloitimme heti esivaiheen. Kävimme suunnitelman läpi Teamsissa etäyhteyden avulla toimeksiantajamme kanssa ja suunnittelimme työskentelyvaiheen toteutusta. Allekirjoitimme sähköisesti toimeksiantosopimukset ja aloitimme teemahaastattelurungon työstämistä perhekodin vanhempien haastatteluun.

8.2 Prosessin työstämisvaihe

Syyskuussa 2021 aloitimme työstämisvaiheen eli opinnäytetyön tuotoksen, laatukäsikirjan teon. Suunnitteluvaiheessa olimme jo tutustuneet laatukäsikirjan teon vaadittaviin teorioihin. Meidän tuli saada tietää laatukäsikirjasta toimeksiantajan näkökulmaa, mitä tietoa toimeksiantaja haluaa tuoda esille laatukäsikirjassa, koska laatukäsikirjalle ei ollut mitään valmista pohjaa. Pidimme Teamsin kautta syyskuun alussa yhdessä palaverin perhekodin vanhempien kanssa, jossa käytimme tekemäämme teemahaastattelurunkoa ja saimme tietoa laatukäsikirjaan. Kirjoitimme haastattelusta muistiinpanoja opinnäytetyöpäiväkirjaamme. Haastattelussa sovimme uuden palaveriajan, jolloin toinen meistä oli etänä mukana ja toinen perhekodissa perhekodin vanhempien sekä vastaavan ohjaajan kanssa. Tässä palaverissa perhekodin vanhemmat kertoivat enemmän toiveistaan laatukäsikirjan ulkonäöstä, sisällöstä sekä saimme kuulla myös vastaavan ohjaajan näkökulmaa ja kommentteja. Perhekoti pyysi tässä vaiheessa, että laatukäsikirjassa perhekodin ilmaisumuoto ei olisi me/meillä-muodossa, vaan kerromme perhekodista yleisellä tasolla. Meistä perhekodissa paikan päällä oleva sai katsella työhömmä tarvitsemia perhekodin dokumentteja ja raportoi näistä toiselle etäyhteyden avulla.

Aloitimme laatukäsikirjan teon pääotsikoilla sekä ranskalaisilla viivoilla, mitä kukin otsikko voisi sisältää. Laatukäsikirjan järjestys ja sisällys muuttui useasti, mutta alkoi pikkuhiljaa kasaantumaan. Laatukäsikirjan ollessa puoliksi valmis, sovimme uuden Teams-ajan perhekodin vanhempien kanssa, jotta saamme palautetta, eteneekö laatukäsikirja oikeaan suuntaan ja heidän näköisekseen. Perhekodin vanhemmilta tuli positiivista palautetta ja kertoivat meidän etenevän oikeaan suuntaan. Ainoa korjausta vaativa palaute oli, että laatukäsikirja näyttää hieman kylmältä, joten päätimme yhdessä lisätä suoria sitaatteja perhekodin vanhemmilta, työntekijöiltä ja lapsilta. Tässä kohtaa saimme lisättyä perhekodin vanhempien sekä vastaavan ohjaajan sitaatteja, lasten kokoukseen osallistuminen ja lasten näkökulman kuuleminen oli vielä tulossa syyskuun lopussa. Teimme myös opinnäytetyön raporttiosuutta saman aikaisesti, kun etenimme laatukäsikirjan teossa eteenpäin.

Meille oli epäselvää, keneltä tarvitsemme luvan lasten mielipiteistä kysymiseen tai onko kyse edes luvasta vai informoinnista. Tilannetta vaikeutti vielä se, että kyse on huostaanotetuista lapsista. Pohdimme, tuleeko lupa kysyä lasten biologisilta vanhemmilta vai lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä. Tutkimme tutkimuksen eettisiä ohjeita ja sieltä selvisi, että kyse on lasten vanhempien informoinnista ja informointi on suotavaa, sillä he ovat lapsen huoltajia ja ovat vastuussa lapsesta, vaikka lapsi on huostaanotettu. Lasten biologisten vanhempien tulee tietää lapsen asioista ja mihin lapsi on osallistumassa. (Ojala 2021.)

Ennen lasten osallistamisen toteutusta meidän tuli kysyä suullisesti lupa perhekodin työntekijöiltä sekä perhekodin lapsilta, voimmeko toteuttaa lasten osallistamista lasten kokouksessa. Perhekodin työntekijöiden ja lasten suostumuksen kysyminen lasten osallistamisesta perustuu eettiseen suostumukseen. Jotta saisimme lapsilta tietoon perustuvan eettisen suostumuksen, heille kerrottiin, että osallistuminen on täysin vapaaehtoista sekä anonyymiä. (Kuula-Luumi 2021.)

Alle 15-vuotiaiden lasten biologisille vanhemmille lähetimme informaatioviestin (liite 1) heidän lastensa osallistumisesta opinnäytetyöhömmme. Vanhempien infossa kerroimme, mitä olemme tekemässä ja miksi. Kerroimme myös, että heidän on mahdollista kieltää lastensa mielipiteiden käytön opinnäytetyön tuotoksessa. Lasten biologisilta vanhemmilta emme kuitenkaan tarvinneet suostumusta, vaan tässä tapauksessa pelkkä informaatioviesti asiasta oli riittävä. Perustelemme infon riittämiseksi sen, ettemme kyselleet lapsilta arkaluontoisia asioita, lasten vastauksia ei voida tunnistaa millään tavalla sekä lasten henkilötietoja ei tallenneta. Suostumusten kysyminen työntekijöiltä ja perhekodin lapsilta sekä infojen lähettäminen alle 15-vuotiaiden lasten biologisille vanhemmille tukee eettisiä ohjeita tutkimusta varten. Vaikka opinnäytetyömme on toiminnallinen, halusimme noudattaa näitä ohjeita, sillä kyse on kuitenkin alakäisistä lapsista ja halusimme toimia eettisesti oikein. (Kuula-Luumi 2021.)

Alle 15-vuotiaiden lasten biologisten vanhempien informoinnin sekä lasten oman suostumuksen jälkeen pääsimme osallistumaan lasten kokoukseen etäyhteyden avulla. Perhekodin vanhemmat eivät pyynnöstämme osallistuneet kokoukseen, jotta saisimme mahdollisimman avoimia mielipiteitä lapsilta. Jokainen lapsi sai vuorollaan kertoa vapaasti omaa näkökulmaansa perhekodin arkisista toiminnoista, voisiko jotain asioita muuttaa perhecodissa sekä miten he itse kokevat perhekodin arjen. Esitimme tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä. Kirjoitimme molemmat muistiinpanoja keskusteluista lasten kanssa ja saimme hyviä sitaatteja laatukäsikirjaa varten. Kokouksen jälkeen lisäsimme laatukäsikirjaan sopivimmat sitaatit ja poistimme jäljelle jääneet muistiinpanot.

Viimeistelimme laatukäsikirjan lasten sitaattien jälkeen ja lisäsimme sen raporttiin liitteeksi. Mustasimme yli jokaisen kohdan, josta perhekodin voisi tunnistaa ja jatkoimme raporttiosuuden työstämistä niin valmiiksi, kuin pystyimme. Tämän jälkeen meillä alkoi prosessin tarkastusvaihe.

8.3 Prosessin tarkastus- ja viimeistelyvaihe

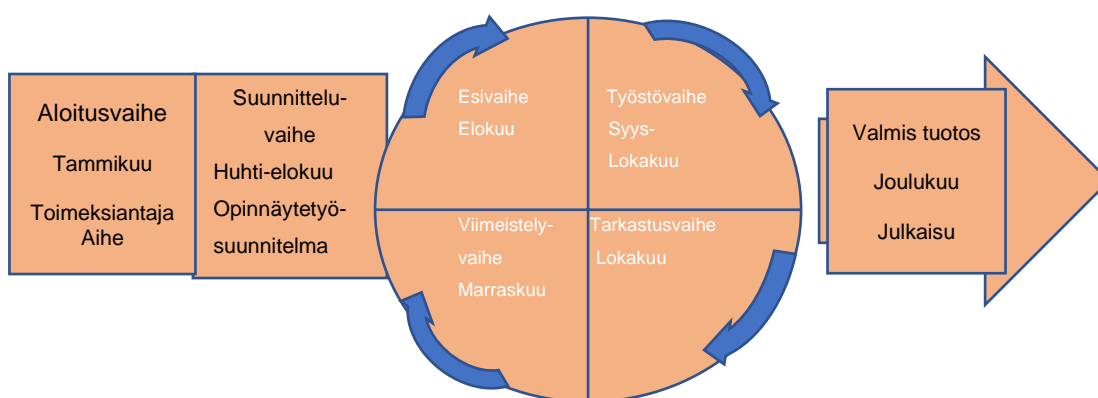
Prosessin tarkastusvaihe oli lokakuun puolessa välissä 2021. Mielestämme laatukäsikirja oli valmis ja otimme yhteyttä toimeksiantajaamme. Sovimme Teams-palaverin ja jaoimme laatukäsikirjan heille luettavaksi. Kävimme sen yhdessä läpi kohta kohdalta ja perhekoti oli tyytyväinen lopputulokseen. Sovimme, että perhekodin vanhemmat ja vastaava ohjaaja lukevat sen vielä rauhassa läpi ja antavat kirjallista palautetta meille opinnäytetyön raporttiin kirjattavaksi. Loppupalaute oli positiivista ja perhekoti oli tyytyväinen tekemäämme laatukäsikirjaan. Heidän mielestään laatukäsikirjasta tuli selkeä ja helppolukuinen ja he ovat tyytyväisiä etenkin sitaatein laitettuihin kommentteihin. He kommentoivat laatukäsikirjasta tulevan ammattimainen sekä laadukas vaikutelma ja asiakokonaisuuksien avautuvan selkeästi ja ymmärrettävästi lukijalle. Perhekodin työntekijöiden mielestä työskentely kanssamme oli sujuvaa ja mielekästä sekä he olivat tyytyväisiä, kuinka tiiviisti he saivat olla mukana laatukäsikirjan tekovaiheessa. He kertovat koko prosessin olevan avartava kokemus, sillä he saivat pohtia omaa työtään eri näkökulmista.

Me sovimme myös lopuksi oman palaverin Teams etäyhteydellä arvioidaksemme omaa työskentelyämme opinnäytetyön raportin sekä laatukäsikirjan osalta. Olemme tehneet kaiken yhteisen työn etäyhteyden kautta, joten säännölliset Teams-keskustelut ja viestittelyt ovat olleet tarpeeseen. Huomasimme myös yhteisen opinnäytetyöpäiväkirjan tärkeyden, johon kirjoitimme ajatuksia, mietteitä ja oivalluksia heti niiden ilmestyttyä ja pystyimme palaamaan niihin myöhemmin.

Opinnäytetyöpäiväkirja oli käytössä koko opinnäytetyönprosessimme ajan. Kun teimme etäyhteyden avulla kaikki opinnäytetyön vaiheet, yhteydenpidon tärkeys korostui. Huomasimme päiväkirjaan kirjoittamisen olevan oiva ratkaisu, sillä aina toista ei saanut sillä hetkellä kiinni puhelimesta ja jos omaa ajatusta ei olisi heti kirjoittanut ylös, olisi ajatuksen voinut helposti unohtaa. Yhteisestä Word-tiedostosta oli helppo lukea mitä toinen on tehnyt, onko saanut esimerkiksi idean työhön tai jokin muu ehdotus tullut mieleen, jonka voisi tehdä toisin. Päiväkirjasta näimme mitä toinen on tehnyt ja pystyimme kommentoimaan päivä-

kirjassa toisen ajatuksia ja ideoita. Pystyimme jatkamaan työtä toistemme kommenttien ja ajatusten kautta eteenpäin. Joskus kuitenkin jouduimme vielä kysymään tarkempia kommentteja toisen ajatuksista. Päiväkirjan piti meidät ajan tasalla työmme eri vaiheista.

Toteutimme viimeistelyvaiheen loppusyksyllä 2021 ja tavoitteenamme oli julkaista raportti ja tuotos marras-joulukuussa 2021. Opinnäytetyömme prosessi on kuvattu kuviossa 2.

Kuvio 2. Opinnäytetyön prosessi (mukaillen Salosen konstruktivistista mallia 2013, 20.)

Valitsimme opinnäytetyötämme ohjaavaksi prosessimalliksi konstruktivistisen mallin, koska malli tukee pysähtymistä kehittämistyön arvioinnissa sekä muokkaamaan toimintaa tarvittaessa uudestaan. Konstruktivistinen malli tukee uuden luomisessa, kuten prosessissamme, jossa tuotoksena syntyi laatukäsikirja. Mallissa korostuu kaikkien toimijoiden osallisuus, oman työn reflektointi sekä palautteen saaminen toimijoilta.

9 Tuotoksena laatukäsikirja

Laatukäsikirjassa ensimmäiseksi esitellään muun muassa milloin perhekoti on perustettu, sijaintitiedot, kenelle perhekoti on tarkoitettu, montako asiakasta perhekodissa voi asua yhtäaikaisesti sekä millainen perhekodin arki on. Henkilöstön lukumäärä tuodaan esille perhekodin esittelyn yhteydessä. Laatukäsikirjassa kerrotaan perhekodin asiakkaista sekä siitä, miten asiakkaiden sijoitus perhekotiin tapahtuu. Perhekoti tekee paljon yhteistyötä monien eri tahojen kanssa. Yhteistyökumppanit on esitelty laatukäsikirjassa.

Perhekodin toiminta-ajatus sekä siellä tehtävä työ perustuu erilaisiin lakeihin ja säädöksiin. Perhekodin työtä ohjaavat lait ovat tuotu esille laatukäsikirjassa. Perhekodin työssä lasten kasvuprosessien ja arjen osallisuuden tukeminen on perhekodin työntekijöiden tärkeimpiä tehtäviä. Laatukäsikirjassa tuodaan esille lasten mahdollisuus kasvaa oman kehityksen mukaisesti omaksi itsekseen. Lasten kasvuprosessien tärkeimpänä elementtinä on työntekijöiden ja lasten välinen luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Perhekodin työntekijät kokevat lapsen kasvun ja kehityksen kannalta lapsen biologisten vanhempien mukana olon koko sijoituksen aikana erittäin tärkeäksi. Laatukäsikirjassa kerrotaan, kuinka lapset pääsevät vaikuttamaan perhekodin arjen asioihin esimerkiksi kerran kuukaudessa pidettävässä lasten kokouksessa.

Perhekodissa on säännöllinen arkirytm, joka tukee lasten kasvua ja kehitystä yksilöllisesti. Perhekodin arki koostuu lasten koulunkäynnistä, harrastustoiminoista sekä lasten sosiaalisten suhteiden tukemisesta. Lapsen etu ja hyvinvointi määrittelee perhekodissa hyvän laadun. Jokaisella lapsella on yksilölliset tarpeet, joten lapsen etua katsotaan yksilöllisesti. Perhekodin kaikkea toimintaa ohjaavat sijaishuollon laatukriteerit sekä lait, joiden avulla perhekoti toteuttaa laadukasta hoitoa lapsille.

Laatukäsikirjassa tuodaan esille lastensuojelun laadukkaan työskentelyn elementtejä sekä, miten laatutyöskentely näkyy perhekodissa. Laadukkaan työn tekemisen yksi edellytys perhekodissa on toiminnan kehittäminen. Laatukäsikirja kertoo perhekodin työntekijöiden kehittävän omaa toimintaansa muun muassa palautteen kautta, jota tulee lapsilta, heidän vanhemmiltaan sekä sosiaalityöntekijöiltä. Työntekijät käyvät myös mahdollisuuksien mukaan erilaisissa koulutuksissa. Työskentelyn laatuun vaikuttaa myös työhyvinvointi, jota perhekodin työntekijät pitävät tärkeänä asiana. Laatukäsikirjassa kerrotaan kuinka hyvä työhyvinvointi kasvattaa työmotivaatiota ja näin työnteko pysyy laadukkaana. Perhekodin työntekijät käyvät myös säännöllisesti työnohjauksessa, joka tuo avun työssä jaksamiseen ja tukea kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

Laatukäsikirjassa kerrotaan myös asiakastietojen käsittelystä ja kirjaamisesta. Asiakastietojen kirjaamisessa ja käsittelyssä noudatetaan tietosuojalakia (1050/2018) sekä lastensuojelulakia (417/2007), jolloin kirjaaminen tulee tehdä viipymättä ja asianmukaisesti.

Perhekoti voi käyttää laatukäsikirjaa arjessa oman työnsä laadun valvonnassa ja sen avulla he pystyvät tuomaan omaa ammatillisuuttaan esille myös yhteistyökumppaneille. Laatukäsikirjaan olemme lisänneet myös sitaatteja perhekodin työntekijöiltä ja lapsilta. Nämä sitaatit ovat poimittu meidän, työntekijöiden ja lasten välisistä keskusteluista.

10 Pohdinta

10.1 Johtopäätökset

Meillä oli itsellämme halu tehdä opinnäytetyö lastensuojelun puolelle ja löydettyämme toimeksiantajan, heiltä tuli esille aihe opinnäytetyöhömmme.

Toimeksiantajalta noussut aihe herätti meissä heti kiinnostuksen ja halun tehdä toimeksiantajalle tarpeellinen työväline, laatukäsikirja. Laatukäsikirjalla perhekodin työntekijät pystyvät kehittämään oman työnsä laatua. Lastensuojelussa laatu-työskentelyn tavoitteena on, että lastensuojelua tarvitsevat lapset ja nuoret sekä perheet saavat tarvitsevansa avun ja tuen (Rousu 2018, 58–59). Lastensuojelussa asiakkaiden ihmisarvon, vakaumuksen ja yksityisyyden kunnioittaminen ovat ensisijaisen tärkeitä. Lastensuojelun laatu-työskentelyä ohjaavat viranomaisten määräykset ja lait, jotka koskevat etenkin turvallisuutta, terveyttä sekä henkilöstön määrää, soveltuvuutta ja riittävää valvontaa. (Räty 2019, 56–57.) Vaikka ilmankin laatukäsikirjaa perhekodin toimintaa ohjaa viranomaisten määräykset ja lait, koimme opinnäytetyömme tärkeäksi perhekodin työn laadun kehittämisen kannalta. Työn laadun jatkuvasta kehittämisestä on tullut olennainen osa myös ammatillisten perhekotien toimintaa.

Laatukäsikirjalla pyritään tukemaan perhekodin työntekijöiden työtä, jolloin lasten etu ja oikeudenmukaisuus häntä koskevissa päätöksenteoissa ja ratkaisuissa toteutuvat. Lapsen edun kannalta tärkeimpiä oikeuksia ovat syrjimättömyys sekä osallistuminen häntä koskeviin päätöksiin, lapsen ikä huomioon otettuna. Työntekijöiden yksi tärkeimmistä tehtävistä on hoitajien myönteinen, turvallinen ja huolehtiva suhde lapseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 14.) Tekemäsämme laatukäsikirjassa lasten etu ja oikeudenmukaisuus näkyvät ja perhekodin työntekijät vastaavat lapsen tarpeisiin yksilöllisesti. Perhekodin lapsien mielipiteitä ja ajatuksia kuullaan joka päivän lisäksi joka kuukausi järjestettävässä lasten kokouksessa sekä lasten osallistaminen tapahtuu jokapäiväisessä arkitoiminnassa. Perhekodissa lapset ja työntekijät asuvat ja viettävät paljon aikaa yhdessä arkisten toimintojen parissa, jolloin työntekijöiden on helppo luoda myönteinen ja huolehtiva suhde lapseen.

Lasten oikeuksien toteutumista sijaishuoltopaikassa valvotaan monen eri tahon kanssa. Sijaishuoltopaikassa valvotaan omaa työtä omavalvontasuunnitelman avulla ja valvontaa tehdään myös ulkopuolisen tahon kautta. Sijaishuoltopaikan kunta sekä lapsen sijoittaneen kunnan tulee valvoa työtä vuosittaisten tarkastuskäyntien avulla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019b, 55–56.) Lapsen edun ja

oikeuksien näkökulmasta eri tahoilta tuleva valvonta on hyväksi sijaishuoltopai-kassa. Työntekijät saavat myös ulkopuolisen valvonnan kautta uusia näkökulmia työhönsä ja sitä kautta pystyvät kehittämään oman työnsä laatua. Säännöllisillä valvonnan tarkastuksilla pystytään myös takaamaan työn monipuolisuus ja sitä kautta lasten edun ja oikeuksien toteutuminen kaikista näkökulmista.

Mielestämme tekemämme laatukäsikirja tukee hyvin opinnäytetyömme tavoit-teita. Teimme perhekodille laatukäsikirjan, joka on heidän tarpeidensa ja toi-veidensa näköinen. Tutkimme valmiita laatukäsikirjoja ja saimme hyvän käsityk-sen siitä, millainen käsikirjan tulisi olla. Saimme työskennellä tiiviisti perhekodin työntekijöiden kanssa sekä kuulimme mielenkiintoisia mielipiteitä lapsilta perhe-kodin toiminnasta ja sen kehittämisestä. Pääsimme monipuolisesti tutustumaan lastensuojelun laadukkaaseen työntekoon sekä laatukriteereihin. Työntekijöiden ja meidän välisissä keskusteluissa saimme myös hyviä näkökulmia, kuinka laatukriteerit näkyvät arjen toiminnoissa sekä käytännössä. Laatukäsikirjan toi-mimista perehdytysmateriaalina mahdollisille uusille työntekijöille emme voi tar-kastella vielä, mutta mielestämme laatukäsikirja on helppolukuinen ja helposti ymmärrettävissä myös uusille työntekijöille.

Tavoitteenamme oli laatia laatukäsikirja yhteistyössä perhekodin työntekijöiden kanssa ja kuulla perhekodissa asuvien lasten mielipiteitä perhekodin toimin-nasta. Rousu & Holman (2004) mukaan laatukäsikirja tukee henkilökunnan kä-sitystä käytännöntyön laatuajattelussa, lisää sitoutumista laatutyön toteuttami-nessa ja toiminnan jatkuvana kehittämisenä sekä avaa laadulliseen työskentelyyn johtavien käytäntöjen esittämistä myös asiakkaille (Rousu & Holma 2004, 58). Opinnäytetyön tarkoituksena, että laatukäsikirjan avulla per-hekodin työntekijät pystyvät valvomaan ja kehittämään oman työnsä laatua sekä perhekodin yhteistyötahojen mahdollisuus tarkastella perhekodin palve-luita ja toimintatapoja laatukäsikirjan avulla. Opinnäytetyön tarkoitusta emme kuitenkaan voi tarkastella opinnäytetyössämme, sillä laatukäsikirja tulee perhe-kodin käyttöön vasta opinnäytetyöraportin julkaisemisen jälkeen.

Opinnäytetyöprosessi eteni suunnitelmien mukaisesti mukaillen Salosen (2013, 20) konstruktivistista mallia. Opinnäytetyön teoriaviitekehukseen pyrimme löytämään monipuolisesti tietoa lastensuojelusta, sijaishuollosta sekä laadusta. Opinnäytetyön teoriaviitekehys tukee asetettua tarkoitusta ja tehtävää. Teoriatietoon verraten ja laatukäsikirjasta saadun palautteen perusteella voidaan todeta, että opinnäytetyö vastaa asettamiamme tavoitteita ja onnistuimme tekemään perhekodille sopivan laatukäsikirjan.

10.2 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessi opetti meille teoriatiedon merkityksen kehittämistyössä, kun teoriatieto on hallussa, voidaan toteuttaa jotain uutta. Huomasimme prosessin aikana, että hyvin tehty suunnitelma auttoi meitä paljon prosessin toteutus- ja raportointivaiheessa. Olimme suunnitteluvaiheessa tutustuneet monipuolisesti opinnäytetyöhön liittyvään teoriatietoon, joten toteutusvaiheessa perhekodin työntekijöiden haastattelussa pääsimme nopeasti yksityiskohtaisempiin keskusteluihin laatutyöskentelystä. Suunnitteluvaiheessa rajattu teoriaviitekehys auttoi meitä raportointivaiheen teoriaosuuden kirjoittamisessa. Prosessin aikana opimme myös hahmottamaan kokonaisuuksia sekä perehtymään aineistoihin ja kirjallisuuksiin monipuolisesti. Prosessin kautta meille rakentui tulevaisuutta ajatellen hyvä pohja laadukkaan työn suunnitteluun ja toteutukseen.

Työparityöskentelyssä opimme toistemme vahvuuksista sekä asettumaan epä-mukavuusalueemme ulkopuolelle. Koska toteutimme koko opinnäytetyöprosessin etäyhteyden avulla, yhteydenpito ja avoin keskustelu oli prosessin kannalta tärkeää. Mielestämme osasimme hyödyntää opinnäytetyöpäiväkirjaa, jonka avulla pääsimme toisen ajatuksiin, ideoihin ja oivalluksiin kiinni.

Työparityöskentely antoi kokonaisuudessaan meille paljon oppimiskokemuksia ammatillisen kasvun näkökulmasta, jonka toivomme kehittyvän tulevaisuudessakin. Olimme molemmat tyytyväisiä työnjakoomme ja mielestämme työskentelimme tasapuolisesti. Maijun asuessa kaukana perhekodista, meitä jäi hieman harmittamaan, ettei Maiju päässyt ollenkaan perhekodille käymään. Kuitenkaan

tämä ei haitannut työskentelyämme ja etäyhteyden avulla saimme pidettyä kaikki suunnitellut tapaamiset perhekodin kanssa, niin että molemmat pääsivät jollakin tapaa osallistumaan laatukäsikirjan tekoon.

Koemme opinnäytetyön oman ammatillisen kasvun kannalta todella hyödylliseksi. Opinnäytetyömme aiheen teoriaan tutustuminen ja syventyminen on edistänyt ymmärrystämme lastensuojelusta ja ammatillisessa perhekodissa tehtävästä lastensuojelutyöstä. Opinnäytetyömme aikana saimme tutustua perhekodissa tehtävään työhön eri näkökulmista sekä ymmärsimme hyvän laatutyöskentelyn merkityksen. Mielestämme teimme perhekodille onnistuneen laatukäsikirjan, joka on perhekodille heidän tarpeidensa ja toiveidensa näköinen.

10.3 Luotettavuus ja eettisyys

Vahvistuvuus tarkoittaa luotettavuuden arvioinnissa sitä, että tehdyt tulokset saavat tukea toisista vastaavista ilmiöistä tarkastelleista tutkimuksista (Eskola & Suoranta 1998, 153). Meidän opinnäytetyömme kohdalla vahvistettavuutta tukevat muut laatukäsikirjat sekä aikaisemmin tehdyt tutkimukset aiheeseemme liittyen, jotka käsittelevät laatutyöskentelyä lastensuojelussa. Käytämme opinnäytetyössämme alkuperäisiä lähteitä, jolloin tieto on luotettavampaa kuin toissijaisesta lähteestä otettu tieto. Opinnäytetyössämme käytämme suomalaisia lähteitä, jotta välttyttäisiin käänkövirheiltä. Kuitenkin vain suomalaisten lähteiden käyttämisellä rajautui mahdollisesti paljon englannin- tai muun kielisiä lähteitä, tutkimuksia sekä artikkeleita pois, jolloin luotettavuus on voinut heikentyä. Luotettavuuden kannalta on tärkeää erotella omat näkemykset ja päätelmät lähdetiedoista. Pehdyimme opinnäytetyömme aiheeseen teorian sekä ajankohtaisten tietojen näkökulmasta, jolloin tuottamamme tieto on luotettavaa. Huomioimme tietosuojan kaikissa opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa.

Opinnäytetyö ja laatukäsikirja ovat julkisia asiakirjoja (Suomen perustuslaki 12.2 §; julkisuuslaki 1 §), joten niiden teossa meidän oli pidettävä mielessä perhekodissa asuvien lasten anonymiteetti. Perhekodin pyynnöstä opinnäytetyössä

esiintyvässä laatukäsikirjan versiossa myös perhekoti pysyy anonyyminä. Tarkoituksena oli kuitenkin mahdollisimman monipuolisesti tuoda esille perhekodin toimintaa tuomatta kuitenkaan esille kenenkään henkilötietoja, edes niin, että heidät voisi tunnistaa välikäsien kautta. (Arene ry 2019, 14.)

Olimme jo suunnitteluvaiheessa perehtyneet ammatillisiin perhekoteihin sekä erilaisiin laatukäsikirjoihin teoretiedon kautta, jotta olimme tietoisia mihin ryhdymme ja jotta meillä olisi vaadittavat resurssit laatukäsikirjan ja opinnäytetyön tekoon. Olimme aiemmin kumpikin ainakin yhden harjoittelun suorittaneet eri perhekoteissa, eli perhekodin toiminta ei ollut täysin uutta kummallekaan. Toimeksiantajallamme ei ole ennestään laatukäsikirjaa, joten perehdyimme aiheeseen kirjojen ja internetin avulla. Ennen laatukäsikirjan hahmottamista tai opinnäytetyön aloittamista, järjestimme vaadittavat sopimukset sekä otimme selvää aineistojen sekä tuotoksen käyttöoikeuksista. Selvitimme myös esteellisyytemme ennen opinnäytetyön aloittamista. (Arene ry 2019, 14.)

Noudattamalla tutkimuksen eettisiä ohjeita toimimme lasten osallistamisen kohdalla eettisesti oikein. Kysymällä perhekodin työntekijöiltä sekä lapsilta itseltään kokoukseen osallistumisesta ja sitaattien käytöstä sekä kertomalla osallistumisen olevan vapaaehtoista ja anonyymiä, saimme heiltä tietoon perustuvan eettisen suostumuksen (Kuula-Luumi 2021). Lähettämällä alle 15-vuotiaiden lasten biologisille vanhemmille informaatioviestin, varmistimme, että vanhemmat tietävät mihin lapsi on osallistumassa ja saavat mahdollisuuden myös kieltäytyä lapsen puolesta. He ovat kuitenkin lapsen huoltajia ja vastuussa lapsesta, vaikka lapsi on huostaanotettu (Ojala 2021). Suostumusten kysyminen työntekijöiltä ja perhekodin lapsilta sekä infojen lähettäminen alle 15-vuotiaiden lasten biologisille vanhemmille tukee eettisiä ohjeita tutkimusta varten. Vaikka opinnäytetyömme on toiminnallinen, halusimme noudattaa näitä ohjeita, sillä kyse on kuitenkin alaikäisistä lapsista ja halusimme toimia eettisesti oikein. (Kuula-Luumi 2021).

10.4 Hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet

Opinnäytetyön tuotoksesta, eli laatukäsikirjasta hyöttyy ensisijaisesti perhekoti, siellä olevat työntekijät sekä asiakkaat. Laatukäsikirjan on tarkoitus toimia osana työyhteisön arkea ja tuo ilmi perhekodin työntekijöiden ammatillisuutta ja osaamista. Perhekodissa asuvien lasten vanhemmat voivat halutessaan lukea laatukäsikirjan saadakseen itselleen käsityksen siitä, miten perhekodissa työskennellään sekä muut yhteistyökumppanit näkevät laatukäsikirjan avulla perhekodin toimintaa ja siellä tehtävää työtä. Yhteistyökumppaneille perhekoti pystyy näyttämään panostavansa laatuun ja sen parantamiseen.

Laatukäsikirjaa voidaan käyttää ns. perehdytyskansiona mahdollisille uusille työntekijöille. Laatukäsikirjan on tarkoitus toimia myös työtä ohjaavana käsikirjana. Laatukäsikirja on sähköisessä muodossa, josta sen saa tarpeen vaatiessa tulostettua ja näin sitä on helppo päivittää tarvittaessa. Tulevaisuutta ajatellen perhekodin olisi hyvä nimetä jokin työntekijöistään vastaamaan laatukäsikirjasta ja sen päivittämisestä. Perhekodin työntekijöiden mukaan perhekoti hyöttyy laatukäsikirjasta myös kilpailutuksessa. Kunnat ja kaupungit kilpailuttavat sosiaalipalveluitaan ja laatukäsikirja voi parantaa perhekodin sijoitusta kilpailutuksessa. Kunnat sekä kaupungit voivat jopa vaatia laatukäsikirjaa kilpailutusehtona.

Jatkokehityksenä voisi toimia laatukäsikirjan toimivuuden arviointi, miten laatukäsikirja toimii käytännössä. Arviointikeinoina voisi olla perhekodin toiminnan seuraamista sekä asiakkaiden, työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden haastattelu laatukäsikirjan toimivuudesta.

Lähteet

- Anttonen, M & Kaitanen, R. 2016. Laatu ja osallistaminen nuorisokodissa- asiakkaat laadun kehittäjinä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/130633/Anttonen_Mikko_Kaitanen_Roope.pdf?sequence=1&isAllowed=y 19.9.2021.
- Arene ry. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382> 1.10.2021.
- Araneva, M. 2018. Lastensuojelun perhehoito. Helsinki: Alma Talent Oy. Karalia-Finna. 22.10.2021.
- Araneva, M. 2016. Lapsen suojele- toteuttaminen ja päätöksenteko. Helsinki: Talentum pro.
- Eskola, J., & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Laatukäsikirja. 2021. Laatukäsikirja ei välttämätön, dokumentit silti oltava. <https://www.laatukasikirja.fi/>. 11.10.2021.
- Lastensuojelulaki 2007/417.
- Hoikkala, S & Kojo, R & Tervo, J & Aaltonen, T. 2017. Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli. Kohti lapsikeskeistä ja lapsenoikeusperustaista toimintatapaa. Työpaperi 19/2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132271/URN_ISBN_978-952-302-855-5.pdf?sequence=1 20.9.2021.
- Holm, R., Poutanen, P. & Ståle, P. 2018. Mikä tekee dialogin: Dialogisen vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset. <https://www.sitra.fi/artikkelit/mika-tekee-dialogin-dialogisen-vuorovaikutuksen-tunnuspiirteet-ja-edellytykset/>. 30.9.2021.
- Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 149–164.
- Hyytinen, R & Lönnqvist, T. 2019. Mitä on laatu ja vaikuttavuus lastensuojelussa? https://www.pelastakaalapset.fi/blogi/mita-on-laatu-ja-vaikuttavuus-lastensuojelussa/#_ednref1 22.10.2021.
- Inkinen, H., Harju, T., Horuz, K., Nurmi, M., Rousu, S., Stauffer, J. & Sysmäläinen, K. 2020. Yhdessä ymmärtäen. Onnistumiseen liittyvistä tekijöistä lastensuojelussa ja lapsiperheiden sosiaalipalveluissa asiakkaan, työntekijän sekä johdon ja päättäjän näkökulmasta. Metropolia ammattikorkeakoulun julkaisuja. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/349290/2020%20TAITO%2066%20Yhdessa%CC%88%20Oymma%CC%88ta%CC%88en.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. 20.9.2021.
- Kivelä, V. & Lempinen, J. 2010. Arki hallintaan: Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. 2. painos. Turku: KOTA – lasten ja nuorten hyvinvointi ry.

- Kuula- Luumi, A. 2021. Tutkimusetiikka. Eettinen ennakoarviointi ja tutkimuslupa. Teoksessa Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja. Vuori, J. (Toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimuslupa-suostumus-informointi-ja-tietosuojaja/> 15.10.2021.
- Lecklin, O. 2006. Laatu yrityksen menestystekijänä. Helsinki: Talentum Media Oy.
- Ojala, U. 2021. Erityistilanteita. Opas lasten haastattelijoille ja kuvaajille. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki. https://journalistiliitto.fi/wp-content/uploads/2017/03/Opas_lasten_haastattelijoille_ja_kuvaajille.pdf 29.9.2021.
- Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Lastensuojelu tänään. Hujala, A. (toim.). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Rousu, S., & Holma, T. 1999. Laadunhallinnan perusteita lastensuojelutyöhön: toimintamalleja ja työvälaineitä kuntien sosiaalitoimistojen laatutyöhön. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Rousu, S & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen laadunhallinta. Jyväskylä: Oma Oy.
- Rousu, S. 2018. Lastensuojelun lainsäädäntö. Tahto tehdä toisin- uusia toimintatapoja lastensuojeluun. Pätäri, T & Ylikännö, M. (Toim.) Tallinna: Tietosanoma.
- Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki- Käytäntö ja soveltaminen. 4 uudistettu painos. Keuruu: Edita Publishing Oy.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön, opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu: Tampere. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf> 10.9.2021.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019a. Lape-kärkihankkeen arviointi, Loppuraportti 8.3.2019. https://stm.fi/documents/1271139/13111556/Loppuraportti+LAPE_arviointi+8.3.2019_final.pdf/3efbd6b7-c22f-ef66-b412-4b3b521d9512/Loppuraportti+LAPE_arviointi+8.3.2019_final.pdf. 22.9.2021.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2019b. Lastensuojelun laatusuositukset. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y. 19.9.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2021a. Lastensuojelun laatusuositukset. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-laatusuositus>. 8.9.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2021b. Lastensuojelutyötä ohjaavat periaatteet. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-laatusuositus/lastensuojelutyota-ohjaavat-periaatteet>. 20.9.2021.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021c. Mitä on lastensuojelu. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu> 14.9.2021.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021d. Sijaishuoltopaikan valinta. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuoltopaikan-valinta> 22.9.2021.
- Tuurula, T & Holma, T. 2009. Lastensuojelu laatusanasto. Palvelujen tuottaminen ja hankkiminen. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Unicef. 2021. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>. 19.8.2021.
- Valli, R. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas.
- Valvira. 2021. Yksityisen sosiaalihuollon luvat. https://www.valvira.fi/sosiaali-huolto/yksityisen_sosiaalihuollon_luvat. 19.8.2021.
- Vilka, H. 2020. Akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen opas. Keuruu. Otavan Kirjapaino Oy.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Perhekodissa asuvien alle 15-vuotiaiden lasten biologisten vanhempien info.

Hei!

Olemme kaksi sosionomi (amk) opiskelijaa Karelia ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyönä laatukäsikirjaa [REDACTED] lle ja haluamme lapsesi näkökulmaa tuoda esille laatukäsikirjassa. Tarkoituksena on keskustella yleisesti perhekodin arjesta ja kuulla lapsesi mielipiteitä perhekodin toiminnasta. Kirjoitamme muistiinpanoja keskustelusta joista myöhemmin valitsemme osan kommenteista suorina sitaatteina laatukäsikirjaan. Lapsellesi on kerrottu miksi keskustelemme, miksi haluamme heidän näkökulmaa ja sen, että kaikki kirjataan anonyymina. Lapseltasi on saatu suullinen suostumus keskusteluihin ja muistiinpanojen käyttämiseen. Emme kerää mitään henkilötietoja eikä keskustelussa ole tarkoitus tuoda esille mitään arkaluontoisia asioita. Muistiinpanoja, joita emme käytä laatukäsikirjaan, tuhoetaan laatukäsikirjan valmistuttua. Jos et halua, että lapsesi sitaatteja tuodaan esille laatukäsikirjassa, kerrothan sen meille vastaamalla tähän viestiin.

Terveisin Ronja Patron ja Maiju Liimatainen

Teemahaastattelun tukilista

Teemahaastattelurunko

1. Tehtävä ja toimintaidea

- asiakkaat
- yhteistyökumppanit
- arki
- dokumentointi
- perhekodissa tehtävä työ
- henkilökunta

2. Toiminnan kehittäminen

- työntekijöiden osaaminen ja jaksaminen
- työntekijöiden koulutus

3. Laatu

- laadun merkitys, arviointi ja kehittäminen

Laatukäsikirja

LAATUKÄSIKIRJA

1. Johdanto

Tämä on laatukäsikirja [REDACTED]lle, joka on tehty yhteistyössä kahden Karelia Ammattikorkeakoulun sosionomi opiskelijan kanssa. Laatukäsikirja toimii perhekodin arjessa apuvälineenä työntekijöille, ja laatukäsikirjan avulla he voivat valvoa oman työnsä laatua sekä sen kehittämistarpeita. Perhekoti saa tuotua esille omaa ammatillisuuttaan laatukäsikirjan avulla, sekä yhteistyökumppanien ja muiden ulkopuolisten on mahdollista tarkastella perhekodin toimintaa. Laatukäsikirja sisältää perhekodin esittelyn ja ympäristön, heidän asiakkaansa sekä heidän palvelutarpeensa. Laatukäsikirja käsittelee myös perhekodin tehtävää ja toiminta-ajatusta, heidän arkeaan ja esitellään henkilökuntaa sekä heidän työhyvinvointiaan. Laatu sisältyy vahvasti kaikkeen perhekodin toimintaan ja on perusteena perhekodissa tehtävälle työlle.

2. Perhekodin esittely ja ympäristö

[REDACTED] on [REDACTED] sijaitseva lastensuojeluyksikkö, joka on aloittanut toimintansa 1.1. [REDACTED].

Perhekoti [REDACTED] on kuusi paikkaa huostaanotetuille tai avohuollon tukitoimena sijoitetuille 7–18-vuotiaille lapsille, jotka hyötyvät kasvatuksesta kodinomaisessa ympäristössä. Perhekoti sijaitsee [REDACTED] keskustassa ja perhekodin läheisyydestä löytyvät päiväkotit, ala- ja yläaste sekä lukio. Perhekodin alueella on myös monia eri liikunta- ja harrastusmahdollisuuksia. [REDACTED] on hyvät yhteydet joka puolelle ja [REDACTED] sijaitsee vain 25 minuutin ajomatkan päässä. Perhekodista ei ole myöskään pitkä matka vapaa-ajan harrastuksiin. Urheilukeskus on kävelyetäisyydellä, ja esim. iso tekonurmijalkapallokenttä sijaitsee aivan perhekotia vastapäätä.

Tarvittavat erityispalvelut löytyvät [REDACTED] lisäksi [REDACTED], jossa sijaitsee lasten- ja nuorten psykiatrian poliklinikka ([REDACTED]) ja ammattikouluja. Kaikki peruspalvelut löytyvät läheltä ja ne ovat toimineet perhekodin mielestä hyvin.

Perhekodilla on mökki [REDACTED], n.30 minuutin ajomatkan päässä perhekodista, jossa perhekodin väki viettää paljon aikaa esimerkiksi kesäloma-aikoina.

Perhekodin henkilöstöön kuuluu perhekodin vanhemmat sekä kaksi muuta työntekijää. Perhekodin vanhemmilla on [REDACTED] rotuista koira, [REDACTED] sekä [REDACTED]. Perheko-
dissa elelee myös [REDACTED] kissa. Kahden muun työntekijän mukana perhekodille kulkeutuu yleensä [REDACTED] nimeltään [REDACTED] sekä [REDACTED].

”Tarjoamme lapsille turvalliset aikuiset sekä selkeät rajat. Luottamuksellisen ja kodinomaisen ympäristön avulla toivomme lasten saavan positiivisen korvaavan kokemuksen perhe-elämästä.”
-Perhekodin vanhemmat

2.1 Perhekodin asiakkaat

Perhekodissa hoidetaan kuntien huostaanottamia, pitkäaikaista sijoitusta tarvitsevia lapsia. Perhekoti [REDACTED] haluaa säilyttää paikkalu-
kunsu sellaisena, että he voivat yksilöllisesti ohjata lapsia heidän kasvussaan ja kehityksessään. Perhekoti haluaa myös kasvattaa lapsia siten, että jokainen tuntee olevansa yksilö, josta välitetään ja jolle aikuisilta löytyy aikaa tarvittaessa. Lapsia opetetaan myös ottamaan huomioon toisten perhekodissa asuvien tunteet.

2.2 Sijoitusprosessi perhekotiin

Sijoitusprosessi perhekotiin alkaa sijoittajakunnan sosiaalityöntekijän yhteydenotosta, jossa kartoitetaan paikkatilannetta. Tämän jälkeen on sosiaalityöntekijän tutustumiskäynti perhekotiin, jossa sosiaalityöntekijä katsoo, onko perhekoti juuri tälle lapselle sopiva. Jos sijoitukseen päädytään, lapsi tulee tutustumiskäynnille joko yleensä vanhempiensa tai sosiaalityöntekijänsä kanssa. Useampiinkin tutustumiskäynteihin on mahdollisuus tarvittaessa, riippuen sijoituksen kiireellisyydestä. Jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet ovat kartoitettu ennen sijoittamista perhekotiin ja sekä lapsen, että heidän vanhempiensa toiveita on kuultu.

2.3 Perhekodin arki

Arjen päivärytmin tärkeys on perhekodissa lähtökohtana, struktuurit perhekodissa auttavat lapsia jäsentämään omaa mahdollista si-säistä kaaosta. Huostaanotettu lapsi tulee yleensä oloista, joissa ei ole ollut arjen rutiineja ja arki on voinut olla turvatonta. Perhekodissa esimerkiksi yhteisessä ruokailussa on hyvin tärkeää, että kaikki ovat koolla. Ruokapöydässä voidaan samalla keskustella päivän tapahtumista. Kaikkia arjen rutiineja käytetään, jotta lapsi saa turvallisen arjen ja tietää mitä seuraavaksi tapahtuu, elämä on jäsenneiltyä. Säännöllisen arjen tärkeys korostuu jokapäiväisessä toiminnassa.

”Perhekoti [REDACTED] eletään ihan tavallista perhe-elämää. Yhteiset säännöt ja säännöllinen arjen rytmi luodaan niin, että kaikilla on turvallinen olla. Yksilöllisesti huomioidaan lapsen ikä, tarpeet ja voimavarat.”
-Perhekodin työntekijä

Perhekodin säännöt, vuorokausi- ja viikkorytmit tuovat turvallisuutta lapsen arkeen ja ne ovat luotu lapsien etujen mukaisesti. Niissä on otettu huomioon jokainen lapsi yksilöllisesti, huomioiden hänen harrastus- ja vapaa-ajantoimintansa. Yhteiset säännöt ja toimintatavat auttavat lasta arjen hallinnassa. Perhekodin työntekijät käyvät lasten kanssa keskusteluita säännöistä, velvollisuuksista ja oikeuksista. Perhekodissa otetaan heidän mielipiteensä huomioon, mutta kaikista sääntöjen noudattamisesta ja niiden poikkeamista vastaavat työntekijät.

Perhekodissa harjoitellaan yhdessä asumista ja normaaleja arkipäivän askareita. Ikätasoisesti lapsia kannustetaan omatoimisuuteen ja heitä ohjataan noudattamaan yhteisiä rutiineja. Perhekodin työntekijöille on tärkeää kasvattaa lapset huomioimaan muut, sekä perhekodissa, että muualla.

”Säännöt on mun mielestä ihan ok ja reilut. Muuten olis kaaos jos ei olis sääntöjä ihan suoraan sanottuna.”
-Perhekodin lapsi

PERHEKODIN SÄÄNNÖT

Perhekoti [REDACTED] on yhteiset perussäännöt:

Perhekodin vanhemmat ovat johdonmukaisia, turvallisia ja välittäviä auktoriteetteja. Peruseriaatteet sääntöjen rikkomiselle ovat oikeudenmukaisuus ja kohtuullisuus, sekä seuraamukset ovat räätälöityjä lapsen ikä- ja kypsyystason ja teon vakavuuden mukaan. Jokaisen lapsen tilanne huomioidaan yksilöllisesti, ja tarvittaessa kodin sääntöjä yksilöllistetään iän ja lapsen tarpeiden mukaisesti. Yksilöllistä ja ikätasoisesta sääntöjen soveltamisesta sovitaan yhdessä lapsen, huoltajien, vastuusosiaalityöntekijän ja perhekodin kanssa.

1. Perhekodissa ei kiroilla, kiusata muita eikä hajoteta paikkoja. Toisia kohdellaan kunnioittavasti, eikä perhekodissa hyväksytä väkivaltaa. Riidat sovitaan ja pyydetään anteeksi.

2. Säännölliset ruokailut. Arkisin aamupala 7.30-8.30, riippuen lapsen koulun alkamisesta. Välipalan saa syödä halutessaan heti koulun jälkeen. Päivällinen syödään yhdessä klo 16.30 ja iltapala 19.00-21.30 lapsen ikätaso huomioiden. Viikonloppuisin aamupala on 9.30. Välipala klo 13.00 ja päivällinen klo 15.00. Iltapala 19.00-21.30.

3. Säännölliset nukkumaanmenoajat. Huoneisiin pyritään menemään arkisin klo 20.00-21.30, jotta turvataan kaikille riittävä lepoaika. Rauhoittumisen ja hiljentymisen ajankohta on noin klo 21.00-22.00, riippuen kuitenkin lapsen ikätasosta ja tarpeista. Viikonloppuisin pyritään pitämään samat aikataulut kuin arkisin.

4. Kotiintuloajat ovat arkisin 18.30-20.30 lapsen ikätasosta riippuen. Viikonloppuisin 18.30-21.30 ikätasosta riippuen. Pyritään ulkoilemaan päivittäin sään mukaan.

5. Perhekodissa on rajallinen ruutuajankäyttö. Ruutu- ja peliaika on arkisin 2 h, viikonloppuisin 3 h alle 15 vuotiaille lapsille. Lapset laittavat puhelimet latautumaan arkisin viimeistään klo 21.

6. Kavereita voi kutsua vierailemaan perhekotiin sovitusasi.

7. Omaiset voivat vieraila sovitusasi ja perhekotivanhemmat kannustavat lasta pitämään yhteyttä läheisiin ihmisiin. Pyrimme vahvistamaan ja turvaamaan säännölliset kotilomat.

8. Lapset siivoavat huoneensa ikätasoisesti kerran viikossa. Saavat osallistua halutessaan kodin erilaisiin, pieniin askareisiin, joista voi saada lisätienestiä kuukausirahan lisäksi.

9. Lapsen velvollisuus on käydä koulua ja aikuisen velvollisuus on tukea lasta siinä kaikin tavoin. Hyvä koulumenestys ja -panostus koulutyöhön palkitaan yksilöllisesti.

10. Perhekodin arkeen kuuluu luontevasti pakottamatta toivotetut kohteliaat sanat, kuten: kiitos, ole hyvä, hyvää huomenta ja hyvää yötä.

Perhekodin säännöt, jotka löytyvät myös perhekodin eteisestä

2.4 Yhteistyökumppanit

Perhekoti ■■■■■ yhteistyökumppaneita ovat kaikki ne tahot, jotka auttavat perhekotia kasvatustyössä; kasvatuksen, opetuksen, terveydenhuollon ja sosiaalialan ammattilaiset. Perhekoti on jo ennen sijoitusta yhteistyössä esim. kouluviranomaisiin. Sijoitettujen lasten parhaaksi perhekodissa toimitaan niin, että tehdään avointa sekä rakentavaa yhteistyötä eri tahojen kanssa. Perhekoti tekee lasten sosiaalityöntekijöiden kanssa tiivistä ja aktiivista yhteistyötä, ja työntekijät raportoivat sekä keskustelevat lasten tilanteista säännöllisesti. Jokaiselle lapselle pidetään asiakassuunnitelman neuvottelu, johon osallistuu lapsen ja hänen sosiaalityöntekijänsä lisäksi perhekodin työntekijä sekä mahdollisuuksien mukaan hänen vanhempansa ja tarvittaessa myös muita yhteistyökumppaneita. Asiakassuunnitelman neuvottelussa arvioidaan suunnitelman toteutumista ja selvitetään millä keinoin tavoitteet saavutetaan. Kunnioittava sekä rehellinen ilmapiiri ja avoin vuorovaikutus antaa kaikille mahdollisuuden tulla kuulluiksi ja huomioonotetuksi. Perhekodin ja yhteistyötahojen päämäärä on joka tapauksessa turvata lapsen hyvinvointi ja hänen tarpeensa.

3. Toiminta-ajatus ja perhekodissa tehtävä työ

Ammatillista perhehoitoa ohjaavat erilaiset lait. Ammatillista perhehoitoa ei lasketa lastensuojelulain 57 §:n mukaisiksi lastensuojelulaitoksiksi, joten perhekodissa ei voida käyttää rajoitustoimenpiteitä yhteydenpidon rajoittamista lukuun ottamatta ja sekin sosiaalityöntekijän päätöksellä. Perhekodin vastuuhenkilöllä tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksesta annetun lain (272/2005) mukainen kelpoisuus, esimerkiksi sosionomi (amk), sosiaalikasvattajan tai sosiaaliohjaajan tutkinto. Muita ohjaavia lakeja ovat Perhehoitolaki (263/2015), Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011), Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), sosiaalihuoltolaki (1301/2014), Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002) ja Tietosuojalaki (1050/2018). Perhekodin toimintaa ohjaavat myös valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. Perhekodin toimintaperiaatteisiin ja arvoihin kuuluu lapsen ja nuoren yksilöllisyyden huomioiminen, lapsen ja nuoren kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä heidän biologisen taustansa

ymmärtäminen. Perhekoti edistää lapsen ja nuoren fyysistä, psyykkistä, kognitiivista ja sosiaalista toimintakykyä sekä hyvinvointia ja osallisuutta pitämällä arjen säännöllisenä sekä ylläpitämällä tuttuja ja turvallisia ihmissuhteita ja ympäristöä. Lapsia ja nuoria kohdellaan yksilönä ja heitä tuetaan esimerkiksi sosiaalisissa suhteissa ja oman harrastuksen löytymisessä ja ylläpitämisessä.

*”Tä on mulle kuin toinen koti, tuntuu että musta välitetään”
-Perhekodin lapsi*

Lasten psyykkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista huolehtiminen sekä turvallisen kasvuympäristön luominen heille on perhekodin perustavoite. Lasta ohjataan kunnioittamaan toisia ihmisiä, kasvatetaan hyviin tapoihin sekä yhteisten sääntöjen noudattamiseen kaikkialla. Perhekodissa lasta kannustetaan oma-aloitteellisuuteen sekä ohjataan oman ja toisen työn kunnioittamiseen.

Perustavoitteena on myös antaa lapselle mahdollisuus kehittää itselleen terve itsetunto ja kasvattaa lapsi mahdollisimman itsenäiseksi, jotta hän tulisi toimeen yhteiskunnan jäsenenä. Tarkoitus on antaa ns. kasvualusta lapselle ja työkaluja tulevaan itsenäistymiseen. Perhekodin vanhemmilla ja työntekijöillä on yhdenmukainen linjaus lasten kasvatukseen. Kasvun ja kehityksen rakennuspalikoiksi lapsi tarvitsee yhtenäisen tiimin, joka tarjoaa rakkautta ja rajoja. Perhekodin työntekijät ovat yhtenäinen työyhteisö, joita yhdistää monipuolinen kasvatuksen kokemus.

*”Hoitomme lähtökohtana on, että jokainen lapsi tuntee itsensä rakkastetuksi ja arvostetuksi omana itsenään.”
-Perhekodin vanhemmat*

Kodinomainen elinympäristö ja yhteinen arki selkeillä päivärytmeillä antavat lapselle turvallisuudentunteen sekä luovat pohjaa eheyttävälle tulevaisuudelle.

*”Meille on tärkeää positiivinen ilmapiiri ja toisten kunnioittaminen sekä oikeus tuoda omia tunteitaan ja ajatuksiaan esille. Perhekodissamme mahdollistetaan lapselle terveellinen ja turvallinen kasvuympäristö.”
- Perhekodin työntekijä*

Perhekoti ■■■ haluaa tarjota myös jälkihuoltomahdollisuutta, mutta tämä on vasta vireillä.

*”Jälkihuolto kyl kiinnostaa, saisin ite päättää mun asioista, mutta olis se tuki ja turva siinä kumminkin.”
-Perhekodin lapsi*

3.1 Lasten kasvuprosessien tukeminen

Perhekoti tukee lasten ja nuorten omaa subjektivoitumistaan ja emansipaatioprosessia keskustelemalla mm. hänen kanssaan arkisista asioista, omasta tavastaan elää ja olla, moraalista, miten oma käytös vaikuttaa muihin, mikä on elämässä oikein ja väärin, mitkä asiat kuuluvat tiettyyn ikävaiheeseen, elämän arvoista, ihmissuhteista, tunteista (viha, ilo, pettymyksen tunteet) tunteiden käsitteilyistä, muiden huomioon ottamisesta ja ystävällisyydestä. Perhekodin työntekijät näyttävät esimerkkiä myös omalla esimerkillään ja kaikki yllä olevat asiat kuuluvat arkeen luonnollisesti ja näyttäytyvät joka päivä perhekodissa ihan arkisten askareiden ohessa. Vastuun antaminen nuorelle oman ikätasonsa mukaisesti on perhekodin vanhempien tapa tukea lasta hänen voimaantumisessaan ja kehityksessään. Perhekodissa keskitytään jokaisen lapsen ja nuoren vahvuuksiin ja voimavaroihin yksilöllisesti ja heitä tuetaan heidän omissa sosiaalisissa suhteissaan ja harrastuksissaan. Perhekodin lasten kanssa rakennetaan luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta jo heti sijoituksen alussa ja sijoituksen loppuun saakka kehitetään heidän taitojaan saavuttaen omia tavoitteitaan.

3.2 Lasten osallisuus

Perhekodissa on arvosidonnainen lähestymistapa lasten ja nuorten osallisuuteen, sillä se nähdään johtavan parempiin lopputuloksiin. Arvosidonnaisessa lähestymistavassa lapsen osallisuus nähdään lapsen oikeutena ja hyvänä asiana. Lapsen osallisuus nähdään parantavan päätöksenteon laatua ja johtavan parempiin käytäntöihin. Lapsia ja nuoria osallistetaan jokapäiväisen arjen toiminnoissa ja kerran kuukaudessa järjestetään lasten kokous, jossa käydään läpi erilaisia asioita. Tarkoitus on kysellä lapsilta, onko heillä ruusuja

tai risuja toiminnoista, onko heillä jotain tarpeita (vaatteet ym.). Lapset saavat itse esittää toiveita aktiviteeteistä, joita pyritään järjestämään säännöllisesti kerran kuukaudessa ja joihin osallistuu koko perhekoti. Esimerkkinä risteilyt, elokuvat, lomamatkat, seinäkiipeily yms. ja näillä tekemisillä on tarkoitus lähentää perhekodin lapsia ja aikuisia sekä vahvistaa tunnesidettä. Tarkoitus on myös antaa lapsille ja nuorille elämyksiä ja kokemuksia, arjen lisäksi.

”Lasten kokous on kyl hyödyllinen, saadaan istua yhdessä alas ja pystyy rauhassa kertomaan mitä tarvii ja pääsee vaikuttamaan asioihin”

-Perhekodin lapsi

3.3 Lasten suhteet biologisiin vanhempiin ja sukulaisiin

Perhekodin vanhemmilla on olemassa erittäin hyvät suhteet kaikkiin tällä hetkellä asuvien lapsien vanhempiin. He kokevat lapsen kasvun näkökulmasta hyvin tärkeäksi yhteydenpidon lasten vanhempiin ja sukulaisiin.

”Meille on tärkeää, että vanhemmat voisivat osallistua sijoitusprosessiin mahdollisuuksien mukaan alusta asti. Haluamme, että vanhemmilla on mahdollisuus keskustella lapsiansa tai meidän kanssamme kaikista lapseen liittyvistä asioista.”

-Perhekodin vanhemmat

Vanhemmat ja sukulaiset voivat vierailta sovittaessa perhekodissa ja osallistua lasten juhliin ja tapahtumiin. Selkeät tapaamis- ja soittoajat suunnitellaan yksilöllisesti lapsen etua ajatellen yhdessä lapsen sosiaalityöntekijän kanssa. Etukäteen suunnitellut tapaamiset ja soittoajat tuovat turvallisuutta ja rutiineja lapsen arkeen. Kuitenkin lasten vanhemmat ja sukulaiset voivat soittaa aina perhekotiin mieltä askarruttavissa kysymyksissä ja jokaisella lapsen vanhemmalla on luoikeus oman lapsensa perhekodissa tehtäviin raportteihin. Lapsia kuljetetaan tarvittaessa tapaamaan vanhempiaan ja muita sukulaisiaan.

3.4 Lasten koulunkäynti ja sen tukeminen

Perhekodilla on yleiset periaatteet lasten koulunkäynnin tukemiseksi. On tärkeää, että lapsi käy säännöllisesti koulussa ja työntekijät huolehtivat omalta osaltaan lapsen koulumotivaation säilymisestä kannustamalla ja rohkaisemalla. Koulun kautta muodostuu lapselle tärkeitä ystävyyssuhteita, joiden avulla hän kiinnittyy uuteen asuinympäristöönsä.

Perhekoti huolehtii, että lasten koulutehtävät tehdään koulun jälkeen ja auttaa niissä tarvittaessa sekä avustaa kokeisiin valmistautumisessa. Perhekoti tekee tiivistä yhteistyötä koulun henkilöstön kanssa ja järjestää tarvittaessa tukea koulunkäynnin ja oppimisen edistämiseksi. Tavoitteena on, että jokainen lapsi etenisi opinnoissaan niin, että saisivat parhaat mahdollisuudet jatko-opintoihinsa, jonka kautta pääsevät mieleiseensä työelämään.

”En oikein ennen jaksanut käydä koulua. Tarkoitus oli et kun muutan perhekotiin, alan käymään koulua ja keskityn siihen kunnolla. Tavoite on kyl saavutettu.”

-Perhekodin lapsi

3.5 Harrastustoiminta ja lasten sosiaaliset suhteet

Perhekoti tukee lasta lisäksi harrastustoiminnassa. Kotikunnasta ja jopa lähikoululta löytyy lapsille erilaisia harrastusmahdollisuuksia mm. yleisurheilusta ja salibandysta tanssiin sekä uintiin. Perhekodilla on oma mökki, jossa vietetään aikaa niin kesällä kuin talvella-kin. Lomamatkoja pyritään järjestämään tilanteen niin salliessa myös ulkomaille.

Erityisesti perhekoti haluaa panostaa siihen, että asuinympäristösään he ovat yksi koti muiden kotien joukossa. Lasten ystävät ovat tervetulleita vierailulle perhekotiin sovitusti yhdessä laadittujen sääntöjen puitteissa ja perhekoti on tarpeen vaatiessa yhteydessä lasten ystävien vanhempiin.

3.6 Toiminnan kehittäminen

Perhekodin vanhemmille sekä työntekijöille on tärkeää jatkuvasti kehittää perhekodin toimintaa sekä itseään työntekijöinä. Perhekoti saa palautetta toiminnastaan suoraan lapsilta, heidän vanhemmiltaan sekä sosiaalityöntekijöiltä, jonka avulla työntekijät pyrkivät kehittämään itseään ammatillisesti sekä perhekodissa tehtävää työtä. Työntekijät perhekodissa haluavat myös kehittää omaa ammatillista osaamistaan mahdollisten koulutusten avulla.

”Mielestämme ensisijaisen tärkeää on rehellinen ja aito vuorovaikutus sekä asioiden läpikäyminen keskustelemalla. Palautteen saaminen lapsilta parasta työn kehityksen kannalta.”
-Perhekodin vanhemmat

4. Asiakastietojen käsittely ja kirjaaminen

Työntekijät perehdytetään asiakastyön kirjaamiseen sekä niiden säilyttämiseen. Heille on kerrottu, että kirjaukset tehdään viipymättä ja asianmukaisesti. Perhekodissa asiakkaista kertyy salassa pidettäviä tietoja, joten asiakastiedot kirjataan raportteihin ja mapitetaan lapsen omaan kansioon lukolliseen toimistoon. Perhekoti [REDACTED] on laadittu salassa pidettävien henkilötietojen käsittelyä koskeva seloste ja perhekoti noudattaa tietosuojalakea.

5. Henkilökunta

Perhekodissa työskentelevät perhekodin vanhemmat [REDACTED] ja [REDACTED] joilla on pitkä kokemus takana sijaisvanhempana toimimisesta.

[REDACTED] työskentelee myös perhekodissa sekä vastaavana ohjaajana työskentelee [REDACTED], joka on koulutukseltaan erikoissairaanhoitaja.

5.1 Perhekodin vanhempien taustaa

Perhekodin vanhemmilla on pitkä kokemus takana sijaisvanhempana toimimisesta. ■■■■■ ovat käyneet vuonna 1999 koulutuksen Espoossa, joka vastaa samaa koulutusta kuin nykyään Pride-koulutus. He aloittivat ensin tukiperheenä ja vuonna 2009 aloittivat sijaisperheenä. Vuonna ■■■■■ sijaisperhe muutettiin ammatilliseksi perhekodeksi.

■■■■■ on myös takanaan pitkä ura rikosseuraamuspuolella. Hän on valmistunut aikoinaan peruskoulun jälkeen merkonomiksi ja aikuisiällä lukenut vanginvartijaksi, sosionomiksi (AMK) hän valmistui v 2014. Ennen perhekodin perustamista ■■■■■ toimi vartijana ja rikosseuraamusesimiehenä ■■■■■ vankilassa vuodesta 2005 vuoteen 2017 tammikuuhun, jolloin hän jäi töistään virkavapaalle perheen kasvaessa sijaislapsilla. ■■■■■ toimii kokoaikaisesti perhekodin vanhempana ja vastuuhenkilönä.

■■■■■ on lasten- ja nuorten erityisohjaaja sekä mielenterveys, kriisi- ja päihdetyön lähihoitaja, yrittäjäkurssin hän kävi keväällä 2005. Hän on toiminut täysipäiväisenä sijaisäitinä vuodesta 2009, jolloin hän jäi kotiin silloisen (jo kotiutuneen) sijoitetun lapsen kanssa. Tätä ennen ■■■■■ toimi yksityisessä 7-paikkaisessa pienryhmäkodissa ohjaajana ja lähikunnan lastensuojelun perhetyöntekijänä

6. Laatu

Lapsen etu ja hyvinvointi määrittelee Perhekoti ■■■■■ hyvän laadun. Lapsen etu voi tarkoittaa eri lapselle ja hänen verkostolleen eri asioita, joten perhekodeissa jokaisen lapsen kohdalla katsotaan yksilöllisesti, mikä on hänen kannaltaan paras ratkaisu. Kaikki toiminta perhekodeissa perustuu kuitenkin sijaishuollon laatuksiteereihin sekä perhehoitoa ohjaaviin lakeihin. Perhekodeissa toimintaa ohjaavissa periaatteissa ovat myös taustalla yhteiset arvot ja perhekodeille on tärkeää tuoda näkyväksi omaa työtä asiakkaille, yhteistyökumppaneille sekä työntekijöille. Perhekodin henkilöstöllä on yhteinen linjaus toiminnastaan ja he pohtivat säännöllisesti arvojen toteutumista sekä linjauksen toimivuudesta.

”Toimintamme perustana ja arvoina ovat kodinomaisuus, ammatillisuus ja lapsen yksilöllinen huomioiminen.”

-Perhekodin vanhemmat

6.1 Laadun arviointi ja kehittäminen

Perhekoti saa palautetta tarvittaessa suoraan lapsilta, heidän vanhemmiltaan tai sosiaalityöntekijöiltä ja palautteen avulla arvioidaan perhekodin toimintaa ja kehitetään perhekodissa tehtävää työtä tarvittaessa. Perhekodilla on kehitteillä asiakaspalautelomake, jonka avulla perhekoti saa jatkossa kirjallista palautetta.

6.2 Laatu henkilökunnan näkökulmasta

Perhekodissa hyvä laatu tarkoittaa myös työhyvinvointia, työssä viihtymistä. Hyvä työelämän laatu kasvattaa työmotivaatiota ja näin myös perhekodin palveluiden laatua. Perhekodissa on kannustava ilmapiiri ja työntekijöillä on luottamus toisiinsa. Henkilökunta on yhdessä keskustellut omista arvoistaan ja yhdessä kehittäneet yhteisen linjauksen ja periaatteet perhekodin toimintaan. He käyvät säännöllistä keskustelua toiminnan toimivuudesta ja kehittävät omaa linjausta tarpeen mukaan.

Perhekodin henkilökunta tietää omat työtehtävänsä, miten se liittyy kokonaisuuteen sekä oman panostuksensa positiivisen merkityksen perhekodin laatuun. Perhekoti [REDACTED] rohkaistaan avoimeen kommunikointiin työyhteisössä, myös riskienhallinnan näkökulmasta. Avoin ja turvallinen ilmapiiri rohkaisee tuomaan mahdollisia epäkoh-
tia esille ja näin on mahdollista kehittyä ja oppia.

Perhekodin työntekijät käyvät kerran kuukaudessa työnohjauksessa työyhteisövalmentajalla [REDACTED] kautta. Työohjauksen avulla perhekodin henkilökunta saa ulkopuolista näkemystä toiminnastaan sekä tukea omaan jaksamiseen. Työohjauksen avulla he voivat ennaltaehkäistä mahdollisia ristiriitoja tai ratkaista jo olemassa olevia, sekä rakentaa kokonaisvaltaista hyvinvointia.

6.3 Turvallisuus

Perhekodissa on aina työntekijä/työntekijät paikalla ja tavoitettavissa. Turvallisuus ja sen tekijät huomioidaan aina sekä lasten, että aikuisten kohdalla. Riittävä turvallisuus varmistetaan ja turvallisuussuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti. Perhekodissa on myös päivitetty lääkehoitosuunnitelma ja lukollisessa toimistohuoneessa lukollisessa kaapissa ovat tarvittavat lääkkeet sekä eteisestä löytyy ensiaputarvikkeet. Perhekodista löytyy mm. paloturvallisuussuunnitelma, toimintasuunnitelma lapsen karkaamiselle sekä yksikön turvallisuusohjeet sisäisen ja ulkoisen uhan varalle.

”Perhekodissa asuvien lasten sekä työntekijöiden turvallisuus on aina ykkösprioriteetti.”

-Perhekodin työntekijä

Laatukäsikirjassa käytetyt lähteet:

Finlex.

Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. 149–164.